

HELGÅDALS NYTT

UTGITT AV HELGÅDAL IL

3. årgang

1974

Pris: Kr. 10.—

Av innholdet nevnes:

Forord

*

Johannes Klugen

*

Telsneset

Gården som forsvant

*

Idrettsåret 1974

*

Helgådalen

Noen historiske betraktninger

*

Naturspalten

*

Sweet gjestgiveri og
han Ingvald

*

Tyskeren som deserterte

*

Ei Rønning-historie

*

Styrer og komiteer i HIL

*

Verdalsbryner

*

Tragedie i grensefjell

*

Billedstoff

*

Dikt

*

Helgådal idrettslags Superpatriot nr. 1 i 1974: JOHN RYDNING

Forord

Vi har hermed gleden av å tilby enda et nummer av «Helgådals-Nytt», det tredje i rekken, og håper at det faller i lesernes smak.

Fjorårets nummer høstet mange lovord, og av den grunn har vi i årets nummer stort sett fulgt samme opplegg, med stor vekt på lokalhistorisk stoff. Akkurat nå skjer en rivende utvikling i Verdal, lokalsamfunnet er i rask omforming. Vi mener det er verdifullt å forsøke å ta vare på noe av vår gamle kultur og tradisjon.

Samfunnsutviklingen fører med seg både godt og vondt. Vi må ikke i vår streben etter stadig høyere levestandard overse de verdier som holder på å gå tapt. Dette er i første rekke verdier på det menneskelige plan. Litt samvær med noen av de eldre innbyggerne i Vera eller Sul kan gi grunn til ettertanke for oss som later som vi har det så travelt at vi ingenting får tid til å utføre. De er livskunstnere disse menneskene. En annen verdifull egenskap som har en tendens til å forsvinne så snart folk flytter til tettbygde strøk er hjelpsomhet mennesker imellom og vilje til å være med å ta et tak for å skape trivsel i sine omgivelser. Takket være at denne egenskap fremdeles finnes i Helgådalen har idrettslaget maktet å løse store oppgaver.

På den andre siden skal vi forsøke å vise folk hvor mange gode og fram for alt muligheter mennesket av i dag har i forhold til på våre forfedres tid. Vi kunne nok gjerne tenke mer over dette, bli mer takknemlig for de godene vi har, og ikke minst følt ansvar for på hvilken måte vi

utnytter de muligheter samfunnet gir oss.

Helgådals-Nytt skal ikke være et referat fra store kriger og handle om berømte kvinner og menn som ei vanlig historiebok. Vår oppgave er å gi et bilde av dagliglivet i vår del av bygda slik det artet seg gjennom forskjellige tidsepoker. Vi forsøker å gi så korrekte opplysninger som mulig, men dessverre kan det nok forekomme at ett og annet årstall blir feil.

I forrige utgave av «Helgådals-Nytt» ble det stilt spørsmål om hvorvidt denne avisa hadde noen hensikt. Dette resulterte i en rekke reaksjoner og henvendelser fra våre lesere. Redaksjonen har i løpet av året mottatt en masse brev, og det er gitt uttrykk for både ris og ros. Videre har det resultert i at vi har fått flere innlegg i avisa. Dette er vi meget glade for, og vi er svært mottakelige for kritikk både av det ene og det andre slaget. Det er kanskje mange som unnser seg for å skrive til oss av forskjellige grunner. Det kan være at de er redd for at deres innlegg ikke er særlig interessant, eller kanskje de synes at de ikke behersker skrivekunsten godt nok. Dette må de ikke tenke på. Skriv gjerne rett ut som det faller seg mest naturlig, og skriv gjerne på dialekt. Hvis det er ønskelig vil redaksjonskomiteen svært gjerne renskrive innlegget. I mange tilfeller kan det være nok om vi bare får et tips.

Vi vil takke alle bidragsyterne som har vært oss behjelpelig på forskjellig vis i inneværende år, og vi vil igjen presisere at vi er mottakelige for all slags

stoff som kan ha interesse, også bilder. Og redaksjonen er åpen hele året, helg som hverdag, dag og natt, og 1. januar 1975 begynner vi redigeringen av en ny utgave av «Helgådals-Nytt».

På grunn av plassmangel kan vi ikke ta inn alle reaksjoner fra leserne, men vi har vilkårlig valgt ut ett brev som vi skal gjengi i sin helhet.

Vi vil også benytte anledningen til å takke alle våre lesere for det året som snart ebber ut, og uttrykke ønsket om en riktig god jul og et godt nytt år.

Lasse Johnson.

Johannes Overmo. Arnt Kjesbu.

Hans Rotmo. Håvard Elnes.

— — —

Og så over til leserbrevet:
Til HELGÅDALS-NYTT.

Eg kom tilfeldig over eit nummer av Helgådalsnytt då eg var på vitjing hjå ein slektning i Verdal. Eg bladde i bladet og fann at det var på 32 sider, medrekna s. 25 og s. 26 som var utrevne og brukt i annan sammanheng. Dette hende utpå vinteren. Det var med stor spaning eg tok til å lesa i bladet, og spaningen berre auka di lengre eg kom utgjennom, på ski med «Severin Helmo» og ut på kanten av «Elva som slo seg vrang». Mange merkelege og gode tankar sveiv i hovudet, men til sist sat eg att med ein klår tanke: Dette er folkekultur. Eit blad av vanlege folk, til vanlege folk. Det skortar på slikt idag. Det er sprengfullt av ymse blad i kioskane, som berre er uinteressante, som berre er laga for å tena pengar på. Som har stoff om fantasi-figurar og kjendisar og fine folk, og som forskynar tankar med eit menneskefientleg innhold, glansbilledstoff utan serleg tilknytning til virkeligheten åt oss

vanlege folk. Helgådalsnytt er annleis. Det er jordnært. Det er rett på sak. Det talar med folkets eige språk. Hovudhensikten er ikkje profitt, men å skape meiningfull lesnad og vekkja interesse for heimbygda og dens språk og historie og diktning. Eg trur bygda treng eit slikt blad.

Liknande tiltak har vorte sett i verk andre stader og. Ute i Roan og Osen finns det visstnok slike blad, og i Malm har dei eitt. På Stange i Hedmark blømer eit liknande tiltak. Til og med i mi eiga heimbygd, Vømmøldalen, vart eit liknande blad tilskipa etter forespyrgnad frå Vømmøl UL nokre år attende. Det var skulemeister Skule Skoddeheim som ivra mest for tilskipinga. Han hadde ei svær samling med eigne religiøse songar, som han følte at folk trong. I samråd med gårdbruker Ola Oppi valgte desse to ein redaksjon for bladet. Skoddeheim vart redaktør og Oppi sekretær og underredaktør. Men allerede i starten av første nummeret melde problema seg. Oppi hadde ei stor samling av segner og songar som hadde vandra på folkemunne, og i tildels mykje grope munnar, og desse ville han ha med. Eg var sjøl kontroll-assistent i bygda den gongen, og eg bar mykje sleivkjeft og meklingsforslag mellom dei to blad-folka. Ruta var lang og vegane ymist farbare vinterstid, og dette sinka arbeidet med bladet. Etter 3 års mekling vart det forlik om stoffvalget. No står det att berre å drøfta tittelforslaga. Skoddeheim ville ha «Nytt Ljos» som tittel mens Oppi held på «Sant og usant frå Vømmøldalen». Etter nye 3 års mekling og sleivkjeft og baksnakk, rakna det det heile på eit forliksforslag om å dela redaksjonen i to. No ville dei gje ut kvart sitt blad. Men

Lærer Johannes Klukan

Lærer Johannes Klukan var født den 11. mai 1830 på gården Klukan i Vuku av foreldre Anders Johannesen og Beret Bårdsdatter. Han var heime hos foreldrene til 20-årsalderen, da han tok teneste hos lensmann Rygh, hvor han var i 3 år. Om vinterkveldene tok han privatundervisning hos lærer Johannes Rygh på Værdalsøra for å utdanne seg for lærergjeringen. Samme høst ble han eksaminert av sokneprest Lars Steen og godkjent som lærer i det øverste skoledistrikt i Vuku, som dengang rakk fra

eg har enno ikkje sett noko blad frå nokon redaksjon.

Når eg nemner denne historia, så er det for å minna om at det trengs samhold og samarbeid for å skapa noko. I Vømmøldalen klarte dei det ikkje. I Helgådalen lukkast det. Tak godt vare på det som har lukkast!

Med helsing frå

Johan Vømmølbakken
(inseminør).

Volden og helt opp til Vera. Han begynte som lærer 16/10 1853, og ble fast ansatt 18/11 1855 av prost O. Berg. Han virket som lærer helt til 1. juli 1893, altså i 40 år. Det var således en lang arbeidsdag han hadde i skolen. Han hadde en sjelden god anledning til å følge skolens utvikling i dens forskjellige stadier.

Da han begynte som lærer var det bare omgangsskole i hele distriktet, 1 veke på hver gård, og stellet var ikke alltid det beste, som oftest i en stue hvor husets øvrige beboere holdt til med sitt arbeid. I 1867 kjøpte Klukan Elnes østre og bygde skolestue, så det vart fast skole i Elnes og Kleppen. Siden ble skolen flyttet til Bjartan, men i Vera var det omgangsskole til 1899 da kapellet vart bygget.

Klukan var i besittelse av en sjelden god evne til sin lærergjerning. Det var ham medfødt å vinne barnas tillit og aktelse, og det ble aldri under hans lange lærergjerning noen vist tilbake fra konfirmasjon på grunn av manglende kunnskap.

Johannes Klukan og hustru Karen Olsdatter, født 2/3 1830, hadde 7 barn i sitt ekteskap. 3 av hans sønner reiste til Amerika, hvor det nu er en tallrik slekt. Hver sommer kommer det noen som vil se hans heim og bygd der han virket. Hans sønn Mikal var lærer i Sjøbygda i Verdal.

Da Johannes Klukan sluttet skolen her, reiste han til Amerika og holdt skole der ett år for norske barn.

Han døde i 1913, 83 år gammel.

Einar O. Kulsti.

TELSNESET

Av Håvard Elnes

Svært vakkert var det på Telsneset.

Det fortelles at det var en av bygdas største og vakreste gårder sist på 1800-tallet.

I dag er det lite som beviser dette, bare en liten avsats, oppunder Telsnesberget minner om den gangen det var en gård med ca. 140 dekar flat og frodig jord. Ufattelig er det å stå oppe på denne avsatsen og stirre ut i dette tomrommet, som nå er omgitt av høye og bratte leirmeler skapt av Helgaa, og tenke på at her lå gården for 80 år siden.

Lar en fantasien flyte ut i dette tomrommet, oppbåret av den virkelighet slik den er fortalt om Telsneset, og tenker seg gården og livet der i pakt med naturen, forstår en hvilke verdier som har gått tapt, at Helgaa aldri har vært smålig med sine krefter overfor menneskelige verdier. Derfor hører Telsneset i dag historien til.

Historien om Telsneset og den siste generasjon som levde der, det er i grunnen ingen historie som skiller seg vesentlig ut fra andre gårdshistorier på denne tida hva leveste og tradisjon angår. Men det er historien om en gård som er gått tapt, og det er en bygdehistorie som er i ferd med å bli glømt. Derfor har den sin store verdi.

Iver O. Elnes, som i dag er over 90 år gammel, er den eneste gjenlevende av «Telsnesfolket». Han kom dit som gjeter — og gårdsgutt og levde sine barndomsår der.

Slik han opplevde gården og menneskene der, slik har også vi prøvd å gjenoppleve Telsneset sist på 1800-tallet.

MAT-RABATTEN A/S MED SINE 504 HYLLEMETER VELLFYLTE MED FRISKE NYE VARER FRA KJENTE LEVERANDØRER, STÅR IDAG FRAM SOM EN TOPP MODERNE BUTIKK PÅ ØRMELEN I VERDAL FLERE OG FLERE KUNDER INNSER FORDELER VED Å GJØRE SINE INNKJØP I MAT-RABATTEN A/S.

De laveste matpriser

mat-rabatten a/s

M. Stornæss Eftf.

KNUT ENES

VUKU

Stuebygningen på Telsneset var et langstrakt og høgt hus, et hus som tidens pensel hadde malt gråaktig. Huset var opptømt av hardt og godt fjelltømmer, og bar et tak av never, som om høsten var pyntet med løvfall fra de store tuntrea.

Inngangen var i øst, et lite, falleferdig og skakt utbygg (skur) som vernet inngangsdøra mot østavinden. Innholdet av selve bygningen var en stor gang, et romslig kjøkken, et vanlig kammers og et sengekammers der sjølfolket låg, og lengst i vest var storstua. Ellers var det flere store loft, som ble kalt kjøkkenloftet, kammersloftet osv.

Rundt stuebygningen var det en stor og vakker hage med mange bærbusker og steinbed. Telsneskona var både glad i og stolt av hagen sin, og det med god grunn, er det sagt.

Selve uthuset var et vinkelbygg som låg øst og sør for stuebygningen, og dannet dermed et naturlig vern for resten av husene og gårdsplassen. Denne bygningen var også stor og innholdsrik, med stallport, stall, saufjøs, kufjøs, vedskjul og en stor låve.

Vest for stuebygningen sto stabburet, et lite men viktig hus på en gård på den tiden. Smia og tørkhuset var plassert bortenfor almanvegen, helt oppunder Telsnesberget. Selve bygningene på Telsneset var i grunnen ingen prektige byggverk, det var enkle hus oppført etter den tids enkle, men såre tradisjonsrike prinsipper. Det som forårsaket at Telsneset alltid ble betegnet som en vakker gård var først og fremst

Sælfolket på Telsneset Tale og Anders Telsneset.

dens nærliggende natur og vakre omgivelser. Gården låg åpent og fritt, men likevel skjermet av Sundbyengbakken og Telsnesberget, der heggen blomstret så vakkert om våren. Sør, eller nedenfor gården, randt Helgaa. Den gang hadde hun et roligere drag på sin vandring nedover dalen. Hun fulgte menneskenes livsrytme, nesten uforandret fra år til år. Helgaa dannet også ei evje, «Telsnesøddu», som låg ca. 60—70 meter øst for gården og strakte seg inn mot almanveien i nord. I det grønne og frodige elvegraset som voks utover evjen

ble mang en feit ørret fisket opp og brakt til gryta i Telsneskjøkenet.

Øst for Telsneset og oppover mot Granfossen hadde det en gang i tiden vært to gårder. På den ene, Sundbyenget, sto det fremdeles hus, en stall og ei bu, men på den østre, Moenget, var det ikke annet enn tomte av fjøset som var synlig. Jorda til disse gårdene ble kjøpt til Telsneset i 1884 for 1500 kroner. Telsneset hadde derfor rundt 1890 ca. 140 mål dyrka jord. Besetningen var også stor etter den tids målestokk: 2 hester, 5—6 kyr, 6—7

geiter, 10 sauer, en del høns, en hane og en gris.

Og på denne gården levde da Tale og Anders Telsneset og deres familie.

*

Anders Telsneset var født og oppvokst på Kolstadvald i Nordkleiva, et lite småbruk som ikke ga levelig vilkår uten slit og hardt arbeid. Krom rygg over spade og spett var det eneste som ga grunnlaget for det korn som skulle til mølla om høsten. Og slitet med løyfthaken i vårdigre elver var det eneste som ga konstanter. Men det ble som oftest mer slit og arbeid enn penger.

Telsnesbonden var ikke av de største i vekst, men arbeidsvillig og sterk. Om skogsarbeideren og tømmerfløteren Anders er det fortalt mang en historie som skulle bevise riktigheten i denne påstanden.

I Høysjøen var han fløyt-bas i mange år. Det var aldri spørsmål om hjelp når dammen skulle åpnes, og det løftet utførte han alene. Den gangen han var i Namsen på tømmerfløting gikk han til fots over fjellet til Namdalen med en ullunderbukse som eneste ombytte og en smørdall med proviant.

Anders levde i en tid som ikke oppfostret folk til lediggang. Lediggang ble det heller ikke da han kjøpte Telsneset i 1865. Store og krevende oppgaver ventet han, oppgaver som krevde sin mann og vel så det.

Å gi et helt klart og riktig bilde av Telsnesbonden er vanskelig. Slik Iyer har fortalt og opplevd han som hans tjener, var han en mann som stilte til dels harde krav både overfor seg selv og andre. Gjerrig og grådig var han som få, men ærlig og rettskaffen i all sin ferd.

Forretningsbanken A/s

VERDAL

Som en kan forstå hadde livet ikke alltid vært lett, årene hadde også satt sitt preg på han. Da Iver kom dit i 1892 var Anders 65 år gammel, en mann som hadde gitt sitt beste, skulle en tro. Men det stemte ikke. Handfast og sterk var han fremdeles, men langsom i ordene. Det han forsømte med tungen tok han igjen med hendene. Hans kjærlighet til jorden og følelse av samhörighet med den var ekte, enten den ga stor eller liten lønn for strevet. For Anders Telsneset var en ekte bonde i ordets rette betydning.

*

Tale hette kona til Anders, og det var hun som hadde de fleste bestemmelsene på gården. Langt utenom husets fire vegger var det hun som hadde det siste ordet når noe skulle gjøres. Aldri lot hun vanskelighetene hope seg opp, hun gikk alltid rett på sak for å få dem fjernet. Tale var nesten rake motsetningne til Anders, pratsom, gjestfri og svært snill. Hun elsket skjønnhet og var ved alt sitt vesen ydmyk ovenfor både ordet og livet. Derfor ble nesten alt som skjedde rundt omkring på gårdene betrodde til henne, og hun ga gode råd og steg ellers støttende til der det trongs. Slik som Anders var også Tale seig og utholdende i sitt arbeid.

Iver forteller at da Tale kom til Skansmoen for å «låne» han mot mat og klede, hadde hun lovet både han og foreldrene at han skulle få det godt når han kom til Telsneset. Og dette løftet holdt Tale all sin dag.

Tale og Anders hadde to sønner, Iver og Severin. Iver var 13 år eldre enn Severin, og var født i 1865.

*

Anders hadde ei søster som bodde på Telsneset. Hun hette

Marta. Hun var ikke alltid slik som hun burde ha vært, stivstint, ondskapsfull og ikke lite overtroisk. Men det skal heller ikke legges skjul på at hun hadde sine gode sider. Glemmes skal det heller ikke at hun var både seig og utholdende i allslags arbeid og dermed til stor nytte for seg på gården.

Hun hadde en dyp og hellig tankegang om sine foreldre, noe hun henviste til i utallige situasjoner. Salig var hennes foreldre, og derfor brukte hun uttrykk som «Mor salig» og «Far salig» når de ble nevnt, og det var ikke så sjelden.

Som nevnt var hun svært overtroisk. Når hun slo ut varmt vann ba hun alltid de usynlige passe seg så de ikke ble brent, og når et dyr skulle flyttes over i en annen bås eller berge, utførte hun alltid en ekstra seremoni for å få fjernet tusser og andre underjordiske skapninger.

«Tels-Marta», som hun senere ble kalt, hadde også en helt spesiell eldsbønn. Med stor høytidelighet leste hun den etter at hun hadde rotet gloa ned i asken om kvelden for at hun skulle bevare den til om morgenen, noe som var viktig på den tiden da det var lite med fyrstikker å tenne opp med. Det skulle være både dystert og komisk når Marta i halvmørket sto foran ovnen og

leste eldsbønna si:

«Grev ned min eld sent
om en kveld

Ty, Ty, aldri skal min eld
slokne.

Det er gnister i asken
som det er hår på tasken.

Ty, Ty.»

Denne eldsbønna ble lest hver kveld så lenge Marta var på Telsneset.

Storroggen

Der gårdsveien svingte ut mot almanveien sto den gamle storroggen. Den dannet et majestetisk trekk i det vakre gårdsbildet. En gang var denne kjempen en ørliten spire, men naturgitte forhold hadde gitt den sjansen til å vokse seg stor og livsdyktig. Fortsatt bar den grønne og frodige grener, som i sine beste år. Og like sikkert som almanakken markerte årets høytidsdager for Telsnesfolket, like sikkert spådde storroggen den kommende vinter. Bar den mye bær ble det en mild og snøfattig vinter, var rognen fattig på røde bær, ja da var det helt sikkert at det ble en snørrik vinter. Marta var aldri i tvil om at rognen spådde riktig. Denne rognen hadde gjennom generasjoner stått som et traust vitne til livet på Telsneset. Den hadde opplevd tiden da går-

**JULEGAVEN TIL ONKEL, TANTE, SVIGERMOR,
SVIGERFAR, SØSTER, BROR ELLER TIL
FAMILIEN FÅR DE HOS ...**

TROND HATTREM — TLF. 78 084

den ble bragt til den ytterste fattigdom og ødeleggelse takket være en eier ved navn Tosten Andreassen Gulstad, som historien forteller livnærte seg med tyveri og salg av alt innbo som fantes på gården. Til og med vinduskarmene i stuebygningen solgte han. Han var fra Sparbu og gift med enken på Telsneset, Ranni Olsdatter Åkran, i 1810. Ranni hadde før vært gift med Peder Andersen Elnes, men han døde et halvt år etter at de ble gift. Ekteskapet med Gulstad endte også tragisk, idet han ble straffet og siden døde på tukthus. Dette var Rannis tredje ekteskap, og hennes eldste sønn fra det første, Ole Sivertsen, tok over Telsneset i 1830. Mens Telsneset gjennom årene var brakt på randen av ødeleggelse og fattigdom, hadde rognen vokst seg stor og livsdyktig mot den nye dag som ventet. Så ofte som den lot bladene falle mot høstmarken skiftet riktignok ikke Telsneset eier, men langt fra sannheten var det ikke.

Etter Ole Sivertsen ble Ole Varslåtten eier av Telsneset i 1842, for siden å selge den til Iver Tørrisen Tuset. Det var i året 1849. Da Iver var død overdro enken Anne Olsdatter gården i 1865 til svigersønnen Anders Olsen Kolstadvald for 300 spd. samt kår. Besetningen på gården

var da 1 hest, 2 storfe, 6 sauer og 5 geiter.

Anders Olsen Kolstadvald tok da navnet Anders Olsen Telsneset, og dermed var den siste generasjon innledet.

Slåttonna

Ljåen og riva var den eneste redskap som ble brukt under slåttonna på Telsneset. Tre slåttekarer og delvis to onnetauser, eller breiere, var i arbeid fra tidlig morgen til sent på kveld fra først i juli til sist i august. Iver, eldste sønnen til Anders, var alltid heime i slåttonna, og da Severin var så stor at han kunne svinge ljåen var de mest selvhjulpne med onnafolk. Selvfølgelig hendte det at de måtte leie hjelp, og da helst onnetauser. Å breie unna tre slåttekarer kunne bli for hardt selv for Marta, selv om hun i unge år hadde vært en drivende flink og etterspurt onnetaus. Anders, som nærmet seg sine 70 år holdt et hardt tempo med ljåen, og da ingen av de unge ville være kleinere enn gamlingen, ble det aldri snakk om å spare seg. Ellers passet Anders på å få med seg hvert eneste strå, en svart stripe i skåren etter han beviste at ljåen ble lagt ettertrykkelig til bakken.

Når duften av nyslått gras fylte vinddraget og onnfolket

endelig hadde tatt kveld, satt Anders ofte under storrognen og hvilte sin slitne rygg mot den mektige stammen. Det var to kjemper som markerte seg i sommerkvelden, kjemper som livet fremdeles stilte sine krav til. Telsnesgubben begynte som før nevnt å dra på årene, men fremdeles var han den første om morgenen og den siste om kvelden. Men hvilestunden ved rognen ble lengre og oftere for hver sommer.

Når onna var unnagjort heime var det å dra til fjells for å ta fjellslåtten. Et «slåtte» hørte for det meste til hver gård, og Telsneset hadde sitt ved Djupmyra øst for Tinsvollen.

Arbeidet der var stort sett som heime, borsett fra at foret ble satt i «stakker», og siden kjørt heim på vinters tid. En lang og hard arbeidslag ventet både hest og kar når «stakkforet» ble fraktet heim på tre-dragssleden. Lasset på en slik «tre-dragsslede» ble kalt en «pagge».

*

Redskapen var Anders påpasselig med. Rivene måtte tinnes og ljåene slipes i god tid før onna tok til. Videre var han alltid nøye på at graset skulle være fullvokst før det falt for ljåen, noe som var svært viktig i den tida da jorda fikk lite eller ingen gjødning. På ekrene voks det mest villgras, men det kunne bli både fint og godt fór av det. «Vollfór» ble det kalt, og var det som gav den største høyavling. Var sommerdagen god, med både vind og sol, kunne en faktisk kjøre det inn samme dag det ble slått, etter at det var samlet i reker og siden breidd. Dager med regn og dårlig vær ga langt større problemer, for da måtte foret oppsamles i reker, for siden å ut-

STEDET FOR INNKJØP PÅ ØRMELEN

Det bugner av tilbud for julen

ALLE STEEN-PRISER ER LAVPRISER

Steens-LAVPRIS

Telefon 78 184 — Ørmelen — Verdal

føre samme prosessen igjen flere ganger etter at godværet var vendt tilbake.

Når et åkerstykk ble gjenlagt til eker, ble det kalt «grop-eker» første året. Der voks det mye syre og ulike blomster, men det var et nyttig gras, da det ble brukt til «bøtt-for». Høyet ble lagt ned i trekopper og kokende vann slått over, dermed fikk en «laug». Om denne «laugen» er å si at det ble både godt og kraftig fór og ga kyrne verdifull næring.

Var våren sein kunne det bli lite mat til dyra, og for å berge seg over «vårknipa» ble det brukt mye lauv som tilskuddsfor, og det var noe som både sau og geit likte godt. De skar da småbjørk og anna lauvskog og bant sammen i «kjerver». Disse ble lagt sammen i hauger a 24 kjerver, og en slik haug ble kalt en «tråvvå». Hvis en var noe til kar skulle en klare å skjære 6 slike tråvvåer om dag, med andre ord 144 kjerver. Iver fortalte at før han gikk på skolen måtte han være med i fjøset og samle opp kvistene som ble igjen etter at dyra hadde spist opp lauvet. Disse kvistene ble brukt til ved, ingenting skulle gå til spille. Rognblad ble også plukket og tørket

og benyttet som fór. «Kångling» ble det kalt.

Om det ikke alltid var så mye nærende fór å ta av når dyrene skulle «stilles», så ble det alltid stelt godt i fjøset. Fire ganger om dag var det vanlige på Telsneset. Høy, halm og lauv var det mest brukte fór. Ellers kan nevnes at på vinters tid ble kaldvannet utblandet med varmt for at ikke dyrene skulle fryse. Det var ikke alltid så enkelt å holde det varmt innenfor de mosetjafsete stokkfarene i fjøsveggen på Telsneset.

Kornet

Det var ikke bare Telsnesbonden som følte at kornet var noe av det mest verdifulleste en bonde hadde å forvalte. «Gudslånet», som det også ble kalt, var et dekkende ord for den verdi og trygghet menneskene følte når kornbingen var fylt til vinteren.

Om våren kom tidlig til Telsneset ble det aldri noe tid til overs i våronna, og om dagen var lun og varm skulle det mye til før den bearbeidete åkerjorden ble oppvarmet nok til å kunne så. «Såhesten» oppe i Hyllfjellet var merket folk her oppe hadde på at såtiden var inne.

Selve såingen var en høytide-

lig handling. Var det et kvinnfolk som utførte såingen, slik det var på Telsneset, var det skikk og bruk at de bar et hvitt skaut. Dessuten måtte en gå såripa, dvs. i kanten der kornet er falt, og det ble betegnet som en viktig jobb. I vekstperioden ble det sett på og snakket om hvordan åkrene var, og en håpet da på en god høst med rike avlinger.

Under innhøstingen ble det brukt mest sigd. Arbeidstiden for å skjære ett mål åker var ca. en dag, og betalingen 40 øre. Etter at åkeren var skåret ble kornbanda lagt i røkler med 10 byggband eller 12 havreband i hvert. Kornenden pekte nordover i røklerne, og stauren ble stappet vel halvmeteren fra røkla i sør-østlig retning. Da ble det lettvent å trekke opp med bokkskjøtet. Kornknuten i bendilen, som kornbanda var innbundet med, skulle peke i øst når kornet var på staur, og kornenden på banda selvsagt i sør. For å holde banda oppe ble oftest brukt ei sule av grankvist.

Når kornet var tørt skulle det kjøres inn i kornstålet på låven og «låddås». Det var viktig at det ble behandlet varsomt. Midt i kornstålet ble det satt opp fire kornband med kornenden opp, deretter ble det satt band helt rundt til gulvet var fylt. Dette ble kalt ei «flo». Neste «flo» begynte ved en vegg, og da ble banda lagt med toppenden inn i stålet og ned.

Så ble det tresking, og på Telsneset hadde de piggmaskin med hestevandring på den tiden. Vandringen var gjort av tre og sto utenfor låven. Til treskinga trengtes en sundløser, en forlegger, en fraråkkår, en til å riste halmen og en til å kjøre vandringen. Piggmaskina sto i 2. etasje på låven, og 100 stk. band ble

VERDAL KJELL

TLF. 78 348

fjerdings

UR- OG OPTISK FORRETNING — VERDAL

Egil Grotan

lagt fram i hver etappe. Havren ble tresket først, og det ble lagt i en sål i golvet bak maskina, så en fikk til å rote kornet ned. Halmen måtte hives godt om så det ikke skulle gå noe korn til spillie. Etter dette skulle kornet gjennom en skakksål, dette for å få fjernet mest mulig agn.

Deretter ble det kjørt gjennom kastemaskina. Da auste en kornet opp i maskina, den andre drog og den tredje sørget for å få det opp i halvtønner for siden å veie det, og dermed fastslå årets avling før det ble fraktet opp i «kittene» på burshellen.

Når treskinga av bygget tok til, måtte sålen bak maskina fjernes og erstattes med et helt bord. Bygget måtte «tines», dvs. kjøres gjennom piggmaskina to ganger for å få fjernet all «snar-pa». Etter første tresking ble kornet spadd til side, og når alt var tresket tok tininga til. Dette var verste jobben, det rauk så de knapt kunne se hverandre for støv og røyk.

På tørkhylla i tørkhuset oppunder Telsnesberget ble det gjennom årene tørket mangt et kilo korn. Under tørkinga måtte det røres godt om i kornet hele tiden, slik at kornet ikke skulle bli brent. Dette var et tungt og usunnt arbeid på grunn av dampen fra kornet.

Telsnesbonden fikk alltid kornet malt, og det første mjølet som kom tilbake brukte Tale å koke graut av, «kverngraut», blev den kaldt. Var mjølet godt kunne grauten bli både fin og god.

JUL på Telsneset

Julefeiringen på Telsneset var tradisjonell, men ikke vesentlig forskjellig fra andre gårder i grenda på den tid. Julehelgen markerte dengang klarere enn

nå et vendepunkt i en ellers lang og grå hverdag. Julen var med andre ord en hviletid da alt annet enn det nødvendige arbeid fikk ligge i fred, og den egentlige betydningen av julefeiringen ble ikke fortrenget av dyre gaver eller annen pomp og prakt.

Folk på den tiden var fattige på gods og gull, så de goder de hadde frarøvet naturen til mat og drikke ble i langt større grad enn ellers gjort tilgjengelig i julen. De korte dagene rundt vintersolhverv ble godt utnyttet til å forberede høytidshelgen. Både kar- og kvinnfolkene var i aktivitet fra tidlig morgen til seinkveld. For Tale var disse forejulsdagene ekstra hektiske. Hun hadde skaffet seg en ny type ovn, en såkalt komfyr, der en kunne steke brød. Denne komfyren var en av de første i sitt slag her i grenda, noe Tale i høyeste grad fikk merke. Til nesten alle husstander i nærheten måtte hun bake og steke julebrødet. Og da det aldri var nei i Tale's munn, kunne oppgaven enkelte ganger bli for stor for «Telsneskånnå».

Når desembermørket kom siddende og la seg over bygda og innledet høytidshelgen, hvilte det en ekstra ro og stillhet rundt omkring på gårdene. En stillhet bare julekvelden fører med seg.

På Telsneset var nå de daglige syslene for mannfolka forbi.

Fjøsstellet var unnagjort, og dyrene hadde også fått litt ekstra stell. Slikt hørte med til julekvelden. Nå satt mannfolka inne i kammerset i sine beste klær, slitne etter alt strevet, men likevel høytidsstemte. Tale la nå siste hånd på julebordet inne i storstua. På dette gamle furubordet hadde det alltid, så lenge Tale kunne minnes, stått risengrynsgrøt og lutefisk julekvelden.

Da alle var samlet rundt bordet til julens første måltid leste Tale Juleevangeliet. Det hadde hun gjort hver julekveld i mange år nå. Dette enkle og kjære julebudskap hadde for hvert år fått en klarere og sterkere betydning i hennes sinn og tankegang.

Maten ble aldri tatt av bordet julekvelden. Hvis noen søkte mat og husrom i julenatta skulle bordet være dekt og døra være åpen. Slik var tradisjonen, og den var like ufravikelig på Telsneset som på andre gårder.

Ting som skjedde i julehelgen var blitt holdepunkter i hukommelsen for gårdsfolket. Hendelser fra den eller den jul var klarere begrep i tidsregningen enn årstall. Etter at julekaffen var servert ble de sittende og prate til langt på kveld, helt til ovnen i storstua var ferdig med sitt kveldsmåltid. Men da var også julekvelden i ferd med å ebbe ut.

BETONGVARER OG FERDIGBETONG FOR BYGG

ANLEGG — JORDBRUK

**— VÅR ERFARING —
— DERES GARANTI —**

A/S ALBERTSEN & DILLAN

**CEMENTVAREFABRIKK
VERDAL — TLF. 78 308**

Svakt lys gjennom frosne vinduer både i fjøs og stall fortalte at gårdsfolket var tidlig oppe juledagsmorgen. Fjøsstellet måtte gjøres unna i god tid slik at forberedelsene til dagens kirkeferd kunne gjennomføres uten noen form for tilfeldigheter. Dengang var kirkeferden 1. juledag julens høydepunkt. Og når juledagsstillheten ble brutt av bjelleklang og slede etter slede kom etter landevegen østfra sluttet også Telsnesfolket seg til følge. De gamle stallene ved Vuku kirke var dengang fylt til siste spiltau med svette hester som hvilte ut etter turen tyggende på havre fra tornisteret, mens folket strømmet inn i en kald men stemningsfylt kirke for å ta del i julens hellige budskap.

I mellomjula fann slekt og venner hverandre oftere enn ellers. Juleselskaper der sterkt heimbrygga øl og drambrennevin gikk rundt bordet var det også en del av. I slike selskaper likte Telsnesbonden seg godt. Om han ellers var aldri så stille og beskjeden så holdt han seg aldri i bakgrunnen når julebrennevinet kom på bordet. Mang en romjuls-natt måtte «Telsnesbrunen» finne veien heim alene med en sovende husbond i sleden.

Gjetergutten

Da Iver O. Elnes kom til Telsneset i 1892 var han 8 år gammel. Det er beundringsverdig av en mann som er over 90 år å huske så langt tilbake i tiden.

Historier som skiller seg ut fra den grå hverdag har som rimeleg kan være en sterk plass i hans hukommelse.

Sankthansaften i 1893 husker han godt. Da var det bryllup på Telsneset. Odelsgutten Iver gif-

tet seg med Serianna Nilsdatter Leirset. Serianna hadde vært tjenestjente hos presten Klute i Vuku, og presten og prestfrua var blant gjestene i bryllupet. Nok av både mat og drikke var det under bryllupsfesten, bare brennevinet manglet, det var erstattet av brus. Og den som beklaget det mest, var selvfølgelig Anders. Det hørde seg slik at Anders ble sittende i lag med presten da det skulle skåles for brudeparet. «Hvordan liker du den nye drikken, Anders?» spurte presten. «Den er da ialfall blaut», svarte Anders.

Våren 1894 var en uvanlig tidlig vår, sist i mars blomstret hvitveisen ved Telsnesberget og jorda var fri for tele. Den våren fødte Sirianna en liten gutt, som prestfruen i Vuku bar til alters for å få navnet Arnulf. Han lever den dag i dag og er nå en sprek ungdom på 80 år. Født til odelsgutt på Telsneset var han, men ble det aldri — .

På Langdalsvollen tilbrakte Iver en del somre som gjeter. Det er fortalt at Telsneset hadde seterrett på Vangstadvollen, og grunnen til at de da setret på Langdalsvollen vet ikke Iver heit sikkert. Men at han og Ludvik Langdal gjette både buskaper til Telsneset og Langdalen kan han bekrefte. I den sammenheng kan en nevne at Tinsvollen i Skjækerdalen tilhørte Telsneset rundt 1840. Men da Ole Varslåtten kjøpte Varslåtten i 1842 for siden å selge Telsneset i 1849, tok han unna «den under gården liggende seter».

En historie som Iver ofte har fortalt, er om den gangen han hadde anskaffet seg ski, ei kort og ei lang. Når han skulle bruke skiene var alltid den ene borte, Marta hadde sørget for å gjemme den bort.

Konfirmasjonsdagen er også en dag som har festet seg i minnet hans. En gammel vadmeldress og et par beksønstøvler som var oppussa med tjære var antrekket. Festmåltidet besto i spekesild og kald potet. Og etter at det var fordøyd var det å dra ut til de daglige plikter.

*

Etter gjennombruddet ved Hærfossen i 1893 ble Telsneset utsatt for elvegraving. Helgaa grov seg lenger og lenger nordover mot gården. Bit for bit forsvant den frodige åkerjorda ut i djupet. Telsneset var i ferd med å bli utslettet.

Som så mange andre maktet heller ikke Anders Telsneset å ta opp kampen mot elva og naturkreftene, og innsåg tidlig at fraflytting fra gården var den eneste løsning.

I 1895 kjøpte han Elnes søndre av Ole Varslåtten. Stuebygningen på Telsneset ble senere revet og flyttet til Sør-Elnes. Når det siste flyttelasset rullet ut fra gårdsplassen på Telsneset vet en ikke sikkert, men Iver har fortalt at han ble konfirmert mens han budde på Telsneset, og ut fra det kan en regne at det var rundt 1898. Etter at stuebygningen ble nedrevet og gården fraflyttet, ble låven stående i mange år. I de årene fungerte Telsneslåven som danseplass, og mangt et par fikk trø dansen på de gamle golvplankene der. Sensommerkvelder, når et bølgende tåkeslør la seg over markene og skumringen trengte inn i låven sammen med felemusikken er ikke bare et romantisk tankebegrep, det var en realitet for de som fikk oppleve slike kvelder, kvelder da syndens tunge byrde ble tung å bære for mange unge — — .

Sikkert er det at Telsneslåven ble vitne til mangt et elskende

Idrettsåret 1974

EN HELGÅDALINGS BETRAKTNINGER RETT FRA HJERTET

— av Johannes Overmo

Stein Sagvold.

For Helgådal idrettslag har 1974 vært et godt år sportslig sett. Godt, ikke på grunn av at vi har nådd et nivå som er så

par som ikke vandret derfra før morgenvinden fjernet de siste rester av dugg fra vollgraset utenfor.

I dag er det nesten ingenting igjen av denne vakre gården. Store verdier og menneskers slit og strev gjennom generasjoner er utslettet på grunn av Helgåas ville og brutale opptreden. Bare Telsnes-spruten har bevart sin opprinnelige form. Det er særpreg av fri villskap i den der den spruter ut fra det svart-blå berget for senere å forsvinne lenger nede i elvmelen.

I Telsnes-spruten ligger gjemt en tragisk historie med gjenklang fra de dager da Tale og Anders vandret der nede, og da livet hardt og brutalt satte gode og rettferdige mennesker på altfor harde prøver.

svært høgt ennå, men på grunn av vi er i tydelig fremmarsj både på ski og i fotball. De resultater vi har oppnådd denne sesongen skal ikke være noe sovepute for oss, men heller en stimulans til å fortsette videre.

Snøen kom tidlig høsten 1973 og det var dessuten enestående stabilt vær utover etterjuls vinteren. Derfor var treningsforholdene for våre skiløpere bedre enn på lenge. De som hadde ansvaret for prepareringen av våre lysløyper gjorde en god jobb, og utover siste del av vinteren lå 10-kilometersløypa innover fra Skjækermoen velpreparert i flere uker. Dette var nok uten tvil noe av årsaken til Per Leirsets fine sesong. På grunn av en medfødt ankelsvakheter er han handicappet med hensyn til løpetrening, men når han får ski på bena kjører han for fullt. Til tross for at han har passert 30 var dette uten tvil hans sterkeste sesong som skiløper. Toppformen hadde han i midten av mars da han først vendte mange av kretsens beste løpere ryggen og vant Røsheim-

Per Leirset i sitt rette element.

Sturla Green.

rennet, og helga etter vant Fånetrennet med nærmere 2 minutters margin til Stein Sivertsen. Når en så nevner at det var ytterligere bortimot 5 minutter bakover til nr. 3 forteller dette litt om Per's form. Toppformen varte naturlig nok ikke så lenge, men han fortjener en uforbeholden honnør for en fin sesong. At han reiste med Innsatspokalen for 2. år på rad fant alle helgådalinge naturlig. Samtidig må det være på sin plass å gi fru Gunhild en spesiell honnør for alle de ekstra tak hun har tatt for at Per skulle få trene og konkurrere. Det er ingen som kan beskyldes sjølfolkene i Sør-Elnes for å ligge på latsiden.

Våre eldre juniorer Stein Sagvold og Sturla Green gikk også meget godt siste vinter og vant sin klasse i de fleste renn de deltok i. Tore Green og Tore Sagvold utmerket seg i sine klasser, og vi har dessuten svært mange lovende rekrutter i gutteklassene. Det bør være en av la-

gets viktigste oppgaver å forsøke å gi disse muligheter til å utvikle seg videre. I den oppgangssperiode vårt lag nå befinner seg får en håpe disse ikke faller fra i mopedaldren, slik det så ofte skjer, men finner interesse og moro i å være med videre. Kjell Bjartan er nå i full gang som trener for våre skiløpere, og han kommer sikkert til å gjøre en god jobb der.

Men uansett hvordan forholdene blir lagt til rette fra lagets side kommer en aldri utenom den enkelte løpers treningsiver og innsatsvilje hvis en skal oppnå bedre resultater. Det finnes ingen treningsmetode som erstatter løping med svetting og pesing for å forbedre kondisjonen, og en som ikke er villig til å plage seg selv kommer aldri langt innen idrett. En seier koster en god del også for toppidrettsfolk,

Banekomiteen etter at den nye gressbanen på Elneshøgda var åpenet. Fra v.: Magnar Bakken, Tore Holmli og Ivar Kjesbu.

selv om det ser så lekende lett ut for oss tilskuere.

Dessverre har vi ikke så altfor gode treningsforhold å tilby våre fotballspillere om vinteren. Vi har ingen egne anlegg, og derfor avhengig av den tid vi får til disposisjon ved Vuku samfunnshus. De siste årene har vi fått leie dusj/garderobe for utendørstrening mandagskvelde-

ne og gym.salen fredag mellom kl. 20.00 og 22.00.

Treningsbanen er liten og med svak belysning, og det sene tidspunktet fredagskveldene har vært upopulært hos mange av spillerne. Resultatet ble litt for labert treningsoppmøte siste vinter. Sesongåpningen ble da også av noe blandet kvalitet. Spillemessig var vårt lag i vårkampene i år slettes ikke svakere enn i fjor, men det så ut til at noe av «gløden» manglet, og dessuten var konkurransen i år mye hardere enn i 1973. Våre sambygdinger Vinne & Ness og Vuku spilte sterkt og fulgte oss helt til døren i sesongavslutningen. Vår utgangssposisjon etter vårkampene var god, vi lå ett poeng bak lederlaget Vinne & Ness.

I sommerferien arrangerte vi vår tradisjonelle Sommercup, og det ble en tro kopi av fjorårets. Steinar Alstad ble for rask for våre, noe vi må ta lærdom av foran kommende sesong, og Vinne & Ness gikk til topps også denne gang.

Vår første kamp i høstsesongen som endte med tap mot Inderøy på Elneshøgda ble en kraftig vekker for oss. Neste kamp mot Vuku tegnet ikke lovende. Vuku hadde helgen før beseiret Ytterøy hele 5-0, og vi hadde keeperproblemer. Tore Holmli ble tatt på ordet og måtte stille mellom stengene på 10 minutters varsel, og det gjorde han på en upåklagelig måte. Og denne gang

Fra laglederbenken.

E. FINSTAD A/S

Aut. installatør - Elektrisk forretning
7651 VERDAL

RADIO — TV — EL. FORRETNING

JULEGAVEIDEER

**FOTOAPPARAT, ELEKTRONBLITZER, FILMLERRET
OG FOTOALBUMER ER JULEGAVER SOM GLEDER**

Velkommen til god julehandel!

foto HJØRNET A/S

Fra forberedelsene til «Veres-sjøen Rundt». Fra v.: Jon Berg, Arnt Kjesbu og Ketil Svartås. Bak: Jon Overmo.

var samtlige spillere virkelig «tent» på oppgaven, og vi sikret oss to viktige poeng.

I den tredje kampen, mot Skogn på Elneshøgda, var Einar Holmli igjen på plass i våre rekker, og han kvitterte med to viktige scoringer. Det første målet hans var vel sesongens flotteste scoring for Helgådals vedkommende. At Einar har stor betydning på vårt lag kan det ikke være tvil om. Jeg vil ikke si at han fremhever seg spesielt som spiller, men han er strategen som binder laget sammen. Han er den fødte ledertype, arbeidsvillig, liker å dirigere, og er ikke redd å påta seg ansvar.

Da Einar gikk over til Verdal idrettslag i fjor høst tok vi et muntlig forbehold med Verdal i.l.s formann Ivar Aunøien om at Einar skulle få de samme overgangsbetingelser hvis han senere skulle ønske å melde seg tilbake til Helgadal, og Aunøien skal ha honnør for at han respekterte denne muntlige avtale da Einar ønsket å vende tilbake til oss etter urolighetene innen Verdal idrettslag i sommer. Jeg skal ikke her kommentere disse urolighetene nærmere, men jeg håper inderlig at vi aldri må få slike tilstander innen vårt lag. Men

for at det skal skje er vi nødt til å ta lærdom av andre, og jeg tror denne sesongen har vært lærerik for oss i ledelsen i Helgadal idrettslag. Vi hadde våre problemer selv, verst var det like før sesongen startet. Da jeg kom tilbake fra en isfisketur i Kvern-dalen fikk jeg inntrykk av at hele laget var i oppløsning. Enkelte spillere skulle etter det som ble sagt overveie å gå over i et annet lag. Dette var en alt annet enn hyggelig beskjed å få for meg, men nå etterpå tror jeg nok jeg kan si at opplysningene var noe overdrevne. Vi tok et spillermøte og ryddet vel der en god del misforståelser av vegen. Verdals uroligheter satte nok våre problemer i et annet perspektiv, og gjennom siste del av sesongen har både lagånd og samarbeid mellom oss alle vært meget godt. Men vi må ta lærdom av sesongens hendelser, det er naivt å tro at vi aldri skal få problemer i tiden fremover. Dette er bakgrunnen for mitt forslag til retningslinjer som ble lagt fram på spillermøtet etter sesongens slutt. Klare retningslinjer og ærlighet både innad og utad tror jeg er det beste middel mot uoverens-

stemmelser. Kontakten mellom oss alle er svært viktig, der har vi kanskje vært for slappe det siste året. Alle må ha følelsen av at dette er vårt lag, vi skal sammen utvikle laget og oppnå resultater.

At vi til slutt lyktes i opprykk til 4. divisjon var en mektig inspirasjon. Suksessen var spesielt gledelig nå på tampen av denne sesongen, som slett ikke har vært bare lett.

På friidrettsfronten har vårt lag ikke vært så aktivt, men det ble da arrangert klubbmesterskap i terrengløp på Elneshøgda med bra deltakelse. Neste år kommer vi vel også til å bli med i terrengløpskarusellen i bygda.

Sommeren 1974 startet vi imidlertid opp med et arrangement som viste seg å ha stor interesse, nemlig «Veresfestivalen» med fjelløpet «Veres-sjøen Rundt». På løpsdagen var været ikke det beste, det var overskyet og duskregn, men likevel stilte nærmere 200 deltakere til start. Bernhard Olsen var løypelegger, og han hadde funnet en tørr og fin trase. De aller fleste deltakere hadde bare lovord å si om løypa og arrangementet for øvrig.

VULKANISERING A/S

BYGDAS DEKKLAGER — SERVICEBIL

Telf. 78 208 — VERDAL

BLOMSTERSTUA

INNEH. G. GYNNILD — Tlf. 79 127 Verdal

VELKOMMEN TIL GOD JULEHANDEL

Nå dette prøveåret var løpet åpent kun for løpere fra Verdalen, men det er vel mye som tyder på at det senere vil bli terminfestet som kretsrenn. Slike fjelløp i vakker natur er så absolutt i skuddet for tiden og kommer trolig til å bli mer og mer populære i årene som kommer.

Sagamarsjen var vi medarrangør i også i år. Dessverre ble overskuddet i 1974 svært lite i forhold til det enorme dugnadsarbeidet lagets medlemmer la ned under forberedelsene og avviklingen av arrangementet. Vi må nok derfor ta opp til overveielse hvorvidt vi skal være med for fremtiden eller ikke. Vi kan ikke være med på å forlange en såvidt stor dugnadsinnsats av våre medlemmer uten at det skal bli noe penger igjen i kassen samtidig som de andre medarrangører har til dels godt betalt for sin innsats. Nå kan selvsagt overskuddet variere fra år til år, og derfor må det vel være riktig at vi i 1975 forsøker å få til litt mer overskudd, hvis det da ikke lykkes, trekker vi oss ut.

FREMTIDSPERSPEKTIVER

Hvis en skal gjøre seg opp en mening om lagets fremtid må en i første rekke klargjøre målsettingen. I den forbindelse er etter min mening idrettslagets sosiale betydning på det lokale plan en av de viktigste faktorer. Med sosial betydning menes da miljøet blant de aktive og underholdningsverdien samt en felles interesse og kontaktskaper mellom mennesker som ellers knapt ville hilst på hverandre. Vårt lag er velsignet med en enestående god og positiv interesse blant svært mange mennesker i bygda, og dette er av så stor verdi at vi skal gjøre alt vi kan for å bevare det også for fremtiden.

Hvis vi tar for oss fotballen, skal vi være klar over at de resultater bestelaget oppnår har stor betydning for interessen utover. Hvor mange steder så vi ikke i høst gutter som hadde satt opp et par staurer som mål ute på ei eker og drev og spilte fotball. Dette er en utfordring til oss i idrettslaget, vi må prøve å gi disse unge entusiaster mulig-

heter til å trene og utvikle seg til gode fotballspillere. Like ens har vi en god del lovende ungdommer som kanskje ikke er kommet fast med i A-stallen ennå, men som kan slå ut i full blomst når som helst. Det er viktig å gi disse muligheter til å utvikle seg videre. Ved å «importere» spillere kan en på kort sikt få til et godt lag, men svakheten med dette er at når det engang går nedover med laget hopper disse spillerne av, og laget blir stående nærmest på bar bakke. Da er det bedre å satse mer på egen rekruttering, selv om man i første omgang ender noen plasser lenger ned på tabellen. Som situasjonen er nå ville det kanskje være fristende å prøve å gå Verdalen idrettslag i nærheten som det ledende fotballag i bygda. Det kommer vi imidlertid ikke til å gjøre. Selvsagt vil vi til hver kamp gå på banen for å vinne, men vi kommer ikke til å gjøre noe for å «fiske» spillere, noe som for øvrig er helt i samsvar med den politikk vi har fulgt hittil. Hvis noen ønsker å melde seg inn i vårt lag står vi åpen, men vi kontakter ingen. Miljøet er vårt fremste våpen og største aktivum, økonomisk har vi ingen muligheter til å konkurrere med lag som ligger mer sentralt i bygda. Helgådalen er fremdeles et fraflyttingsområde, og de fleste som bor her tilhører jord- og skogbruksnæringen, har lite fritid og ikke så god økonomi. På bakgrunn av dette må det være lov å si at Helgadal idrettslags resultater gjennom de senere år, såvel sportslig som med hensyn til utbyggingen av idrettsanlegg og lagets virksomhet for øvrig, er meget gode. Selv om det er svært mange som er velvillig innstilt og legger ned arbeid for laget, må en vel kunne si at resultatet i første rekke skyldes

Visborg Auto

Inneh. I. Bengtsen

TEXACO

SALG OG SERVICE

**TEXACO BENSIN OG OLJER
DATSUN FORHANDLER**

Tlf. 70 629 — Bankiro 4440.06.00225

TRÅDVAREFABRIKK — INDUSTRIOMRÅDET

Tlf. 78 661

Terrengløpsdeltagere. Fra v.: Lennart Leirhaug, Odd Helge Roksvåg og Olav Haugan.

en håndfull ildsjeler. At disse skal orke å drive på slik så svært lenge kan ingen forlange, og da kommer det til å få mye å si om nye ildsjeler dukker opp. Når så mange idrettsanlegg nå er utbygd skulle en tro at det vil bli enklere for fremtiden, men det er ikke sikkert. Det kan bli vanskeligere å få folk med på vedlikeholdsarbeid enn på et nytt anlegg. Og en ting er helt sikkert, det kommer ikke til å kreve lite arbeid å holde våre anlegg ved like.

Når det er snakk om idrettsanlegg har vi en stor oppgave som må løses så snart som mulig, nemlig oppførelsen av klubbhus med dusj og garderobeanlegg på Elneshøgda. Selv om vi også der kan få utført det meste av arbeidet på dugnad vil bare materialkjøpet komme opp i så store beløp at laget ingen mulighet har til å komme ifra det alene. Derfor må vi sørge for at planene fyller STU's krav slik at vi kan få tilskott av tippemidlene, og dessuten får vi håpe at de kommunale myndigheter verdsetter vår virksomhet og gir oss tilstrekkelig støtte til å kunne realisere våre planer. Vi har hittil bygd to lysløyper og anlagt gressmatte på fotballbanen med minimal kommunal støtte, og dette bør være noe som taler til vår fordel når vi får behov for langt større beløp.

VARGTID

I en samtale jeg hadde med Ole Julnes for et års tid siden kom jeg til å spørre om han hadde vært i kontakt med varg noen gang. Det hadde han ja. I årene rundt 1890 var han fjellgjæter på Julnes-setra. De hadde da ca. 50 småfe på setra om sommeren. Ole var utstyrt med revolver for å holde vargen på avstand. Men han hadde ikke skarp ammunisjon, bare løst krutt for å fremkalle et smell. En dag Ole satt og teljet på en bjørkerir kom han til å skjære seg i hånden slik at han blødde voldsomt. Han levnet da småfeet et stykke fra setra og sprang selv dit for å forbinde såret. Feet kom da smått om senn tilbake til setra, men det manglet noen sauer og han gikk da for å se etter disse. Da kom han over en stor havgvarg (stor som en noen dager gammel folunge som han selv sa) som angrep en stor vær. Ole ble naturlig nok redd og kauket. Vargen slapp da væren og sprang til side og satte seg på en haug 15—20 meter unna, og rakte tunge. Ole fyrte da av revolveren og vargen trakk seg unna. Da jeg spurte ham om hvor langt unna han var da vargen angrep væren svarte han at det kunne være kringom en fem meter.

En annen gang da Ole gikk og spiste multer i gjetskogen la han

Konklusjonen etter sesongen 1974 må derfor bli at Helgådalen idrettslag nå er kommet godt i gang med sitt arbeid. Men vi skal videre, ennå har vi ikke nådd dit vi skal. Nøkkelordet for oss er samarbeid. Takket være samarbeid har vi oppnådd de resultater vi kan vise til i dag. Samarbeid må også være vårt motto for fremtiden.

merke til at hunden lå svært lenge og stirret oppmerksomt i et bjørkekjerr. Da kom det plutselig frem en varg. Dette var hunnvargen, denne var mye mindre, men Ole måtte for sikkerhets skyld fyre av et skremmeskudd med revolveren og vargen forsvant. Ole sa selv at han hadde vært heldig og aldri mistet noe fe p. g. a. vargen. Året etter var det bror til Ole som var gjæter. Da mistet de to småfe som vargen tok. En ettermiddag mens folket på Julnesset var inne og spiste til nons var vargen frempå og tok 9 lamunger som lå langs gjerdet på inngjeldet. Ole minnes også at han en gang hadde sett valplassen etter en elgku som var revet av varg innved Lunnasetra. Lunnasetra og Melasetra var oftere hjemsokt av varg enn Julnessetra, og det fortelles at vargen rett som det var gikk og lurte ved setrene for å komme inn i saugjeldet.

Da Ole Julnes gikk til Vuku for presten i 1893 kom han en sen høstkveld på hjemvei oppover Helgådalen. Da hadde det gått en hel hop med varg over elva og sydover ved Slapgårdsholmen. Ole Skjækermo drev denne vinteren snarefangst i Skjækerdalen. Han hadde tidligere på dagen vært i kontakt med samme vargflokken, i alt syv stykker, inne i Skjækerfjella. Han ble da stående helt stille og vargene passerte han da på begge sider på kloss hold. Siste gang det ble sett varg i Helgådalen var så vidt meg bekjent under siste verdenskrig, da ble det sett en på elveisen nedenfor Helgåsen. I dag er vargen fredet over hele landet og det er vel svært få eksemplarer igjen av arten. En slik fredning er sikkert rik-

HELGÅDALEN

NOEN HISTORISKE BETRAKTNINGER

Av Svein Haugan

Dalen har vel navn etter elva. Det var ofte slik, at vassdragene først fikk navn. Elvenavnet Helgåa kommer av det oldnorske «Heilagr. (helgr) som betyr helig. Forskerne mener at navnet har en eller annen forbindelse med hedensk gudedyrkelse å gjøre. På hvilken måte denne forbindelse skal forklares er ikke godt å si, — spørsmålet ligger åpent for spekulasjoner i vide og brede. Kanskje var det en veidemann som i eldre tid hadde bu-plass nede ved sjøen i Verdal, og

tig for å bevare en levedyktig stamme av et slikt dyr, men vi må også huske på de harde tider da vargen var med og bestemte være eller ikke være for jordbrukeren.

L.

som på en av sine streifturer hadde en opplevelse ved denne elva. Kanskje beit fisken trolsk ved denne anledning, eller kanskje var jaktlykken ekstra god. Kanskje samrødde han med andre bumenn om denne opplevelse senere, og at elva da ble stadfestet som «den hellige». Hva vet vi.

Det vi med sikkerhet vet, er at Verdalsbokas forfatter antar at gårdene i Helgådalen ble ryddet omkring år 1600—1650.

Folketellingen for 1665 har under husmenn oppført følgende som sikkert er fra Helgådalen:

Erich Joensen Hellaas.
Joen Erichsen ibm (det samme).

Joen Oelsen Windklep.
Otte Stormoe.
Bringell Nielsen ibm.

Peder Snedicker Moe.
Joen Tommesen imb.
Thore Stormoe.
Olle Nielsen Juelnes.

Som en ser inneholder denne liste ingen gård med navn Brattåsen. Forklaringen er enkel. Gården Brattåsen kaltes på denne tiden Stormo. Senere ble navnet endret til Brattås. Den gård som beboddes av Otte Stormoe, heter i dag Ottmoen, etter den samme Otte. Ellers finner vi igjen i annen språkdrakt gårdene Helgås, Kleppen, Snekkermoen og Julneset.

Det var lagmann Peder Dreier som fikk disse gårdene skyldsatt. Han «oppdaget» nyryddingsbruk i utkantene som ikke betalte skatt. For dette arbeide fikk han en femtedel av inntektene fra gårdene. Disse nyoppdagede gårdene i Sul og Helgådalen kaltes «Sul og Helgadalens gods», og var forløperen til det senere Verdalsgodset.

Gårdene i Helgådalen som Peder Dreier «oppdaget», var nok ikke nyryddingsbruk i egentlig forstand. Det er nok her tale om en gjenrydding av tidligere bruk, som av bestemte grunner var lagt øde på et tidligere tidspunkt.

Etter Svartedauen (1349) vart folketallet i dette landet sterkt redusert. Dette førte til at mange gårder, ja hele grender og bygdelag, ble lagt øde. Verst gikk det selvsagt utover utkantene. De få mennesker som ble igjen flyttet til de beste gårder. I tiden etter Svartedauen ble det også en klimaforandring som virket i

Byggmester Oddmund Kvernmo

VERDAL

Verdal Fargehandel

Inneh. Reidulv Eriksen — Tlf. 78 335

samme lei. Grunnlaget for korn-
dyrking ble innsnevret.

I Verdal, skriv lektor Jørn Sandnes, (Øretid og gjenreising. 1970) ble alle gårdene overfor Elnes på nordre side av elva, og gårdene ovenfor Stene på søndre side av elva lagt øde i denne tiden.

I det 16. århundre og videre fram ble så forholdene bedre. Befolkningen økte, og de gamle øde gårdene ble ryddet på nytt. Det er under denne gjenrydningen at Peder Dreier gjorde sin «oppdagelse» i Helgådalen.

Selvsagt er det ikke så lett å finne spor etter denne eldre busetning.

Det er så vidt vite ikke funnet jordfunn i området som kan bekrefte denne eldre busetning. Likevel har vi klare synlige bevis for en meget tidlig busetning her. Det tenkes her på gravhaugene ved Helmoen, som ligger der og forteller oss at det har bodd mennesker her i vikingetida, før år 1000.

Gravhaugene ved Helmoen er oppmålt og registrert av herrene Bjørn Marksten og Lasse Østerud den 9. juli 1970. Kontroll av oppmålingen er foretatt av O. Ertsås den 18. september samme år. En skal ikke her ta med hele rapporten, men nøye oss med å konstantere at det dreier seg om tre gravhauger i ett område på 45 m ØV og 25 m NS. Det lokale navn på området er Klokkarmoen. Den største haugen, som i rapporten betegnes haug 1, Hanihaugen, er meget godt synlig i terrenget. Den er 25 meter i diameter og er 2,8 m høy. De to andre haugene i rekken er mindre og ikke så godt synlig.

I slutten av denne registeringsrapporten står følgende, som hitsettes i sin helhet:

«Tradisjon: St. Hanskvelden omkring år 1900 grov to gutter i haug 1. Etter en tids graving fløy en hane ut. De skjønte at dette betød ulykke. Begge døde i ung alder. På Klokkarmoen skal det ha stått et kapell. Oppl. ved Trygve Nesseemo og andre.»

Det finnes ingen ting i historiske kilder om en kirke eller kapell ved Helmoen. Stedet synes i dag unaturlig for et kirkebygg. En skal imidlertid ikke av denne grunn avvise tanken. Busetningsmønstrer kan, og har sikkert vært helt annerledes den tid de gamle helgådalingene ble hauglagt ved Helmoen. Det er meget vel mulig at det har stått et hedsensk gudehov, og at elvenavnet Helgåa, hellig, har en forbindelse med dette. En videnskapelig utgraving av gravhaugene kan gi arkeologene bedre grunnlag for å gi svar på disse spørsmål.

Da vegen til Helmoen for noen år siden ble bygget, kom man i en skjæring ned på en branntomt. Dessverre ble ikke dette videnskapelig undersøkt, men fagfolk

jeg har diskutert spørsmålet med, mener bestemt at dette er rester etter en tidligere busetning.

Lenger nede i dalen, ved Elnes, ble det under kong Christian V. (1646—1699) bygget en skanse. Skansen ble bygget på en gammel elvemel, med godt utsyn og skuddfelt østover, utover Austbrekka. H. Gunnar opplyser i sin bok «Norske Befestninger» (1902) at skansen var noe medtatt allerede i 1699. Andre kilder mener at skansen ble bygget under Kalmarkrigen, i 1612, da der utgikk befaling om at alle «snevringene» skulle forsvares. Nok om det. Skansen ved Elnes var besatt under Armfeltkrigen 1718. Da lå løytnant Lind med 30 soldater ved Elnes skanse. (Oberstløytnant Sommerschild: «I.R. 13's historie» 1928). I dag er det ingen synlige tegn etter denne militære skanse, men navn som «Skansbakken» og «Skansmoen» er levende minner om fortidsminnet Elnes skanse.

Så kan en spekulere på hvor-

A/S Værdalsbruket

7660 VUKU

Verdal Auto A/S

RENAULT — TOYOTA — SKODA

Bensin og Rekvisita

Tlf. 78 623

for det ble anlagt forsvarsverker ved Elnes. Selvsagt var det for å forhindre fienden å trenge inn i landet. Det forteller oss videre at det har vært ferdselsveg gjennom Helgådalen via Vera til Jemtland i eldre tider. En svensk kilde forteller oss at da angrpsplanen for Armfelts innvasjon i Trøndelag i 1718 ble utformet, var det sterkt på tale å benytte «vatten vegen» det vil si føre materiell og kanoner over Kallsjøen og Anjan på «flottar» og videre over Vera og ned Helgådalen.

Et svensk håndskrift fra 1660—1670 årene, som oppbevares i Uppsalas universitetsbiblioteks håndskriftssamling, beskriver hele 12 ride- og kløvjeveger fra Jemtland til Trøndelag.

Den første rutebeskrivelse ender i Snåsa. Den andre beskrevne rute er i forbindelse med Helgådalen av meget stor interesse.

(Kilde Fältjägaren Østersund 1968) og hitsettes i sin helhet:

«Den Andra Vägen går och til förbemälte Marsel och til Järpe, sedan längs Kallsjön, ifrån Kallsjön längs Anjan 3. Mil, ifrån Anjan til ändan på Wäderen 1 1/4 Mil, ifrån Wäderen til Bratåsen eller Högåsen, första byar i Norrige 2 1/2 Mil eller högst 3. dock små, ifrån Högåsen länds Helgån til Wåkå Kyrka 4. Mil, ifrån Wåkå til Wärdals Kyrka, hvor S. Olof blef slagen, 1 Mil, från Wärdalen til Lofänder 1. Mil, Sedan kan af det öfriga ses vägen at Trondheim. Uppå denna vägen hade jag den äran at följa med Hans Excellence Högvällborne Herr Baron och Fältmarskalken Herr Hinric Horn, hvilken förde Armeéen och hade dessein at göra infall i Norrige, men förmedelst et Stort Snøhug, som föll om en natt, måste Armeéen reti-

rera sig til Jemtland igjen, som då hållne Krigsråd lærer intyga; och kom Armeéen intet langre än til et torp oss tilhörigt, vid namn Sund, som var en Mil på denne sidanom Bratåsen.

— — —

En har ovenfor befatteet seg hovedsakelig med det som er den egentlige Helgådalen, — elvedalen ovenfor Skjækerfossen.

Imidlertid har navnet Helgådalen utviklet seg gtil å bli navn på en større geografisk enhet de senere år. Det at statsinstitusjonene poststedet i Volden og telefonstasjonen på Kolstad har navnet

Helgådalen, har vel vært med på å påskynne denne utviklingen.

En kan av og til i avisene lese kritiske bemerkninger til denne påståtte «feilbruken» av navnet. Man bør vel også her tolerere navneutvikling. Den samme utvikling har skjedd med for eks. navnet Vuku. Dette navnet har utviklet seg fra å være navnet på en gård, til navnet på en kirke og en skole, og til en større geografisk enhet: Vuku sogn. Slik også med navnet Helgådalen.

Det området som i dag dekkes av Helgådalen idrettslags virke er et praktisk bevis på denne utvikling som er i ferd med å skje.

VELKOMMEN TIL GOD JULEHANDEL

Øglænd i Verdal

Dyrstad
MUSIKK - RADIO - TV

STEDET FOR GOD TONE

Tlf. (076) 78 473

HVER 7 TIME FLYTTER EN FAMILIE
INN I ET NYTT HETLANRSHUS

BRØDR. HETLAND AS

SANDNES - BRYNE - SKARNES

78 889 — 78 994

Langnes og Bakkan

BLIKKENSLAGER OG VENTILASJONSFIRMA

Telefon 78 478 - Verdal

NATUR- SPALTEN

Skogskoier og seterbuer som råtner og forfaller er et vanlig syn i Verdalsfjella i dag. Fjellet er ikke lenger en del av næringsgrunnlaget for folk, slik det var før i tida, og ingen ser seg tid til å holde disse bygningene ved like når de ikke er nødt til det. Dette er synd, for slike bygninger er i dag en kulturskatt. De er et minne om en svunnen livsform, et levesett som har vart i århundrer men forsvunnet nettopp nu i vår tid. De menneskene som bygde disse husene etter enkle og tradisjonsrike prinsipper hadde nesten bare sin egen muskelkraft å hjelpe seg med. Bare gamle, trofaste Brunen fulgte sin herre de fleste av årets dager og hjalp til så godt han kunne.

Det er tragisk å gå i fjellet i dag og tenke på hvor øde og dødt alt er der oppe nu, og se hvordan gamle kjempers verk ubønnhørlig går til grunne og i den evige sirkel tilbake til naturen igjen. Men det nytter ikke å skru tiden tilbake. Imidlertid er det mer dystert å tenke på hva som vil bli neste skritt i utviklingen, skal utkantene fortsette å avfolkes?

Skal mennesket som drar oppover Helgådalen i år 2000 møte det samme syn som i dag møter oss til fjells, hus som rauser sammen mens nesle og småbjørk vokser utover engene? Hvis denne utvikling får gå sin gang kommer vi til å leve i et fattig samfunn om femti år. Ikke fattig på gods og gull, men et samfunn uten særpreg, uten miljø og trivsel. Seterlivet var ingen dans på roser for de som hadde sitt arbeid der, men for vandringsmannen var det en herlighet. På samme måte er det med utkantene i dag. De som skal livnære seg der ser nok ikke så romantisk på det, det er vi som besøker disse folkene som kommer til å tape mest — hvis utkantene skal avfolkes.

Men vi kan glede oss over at mange mennesker har oppdaget verdien i vår gamle kultur, og det blir også gjort en del for å verne om den. Før jul i fjor kom boka om seterbruket i Verdal ut. Et prisverdig tiltak. Forfatteren har vel kartlagt de aller fleste setervoller som er blitt benyttet noe de siste 150 årene. Vi i «Helgådals-Nytt» kommer til å ta

for oss enkelte setervoller og utdype deres historie nærmere. Et annet prisverdig tiltak som har fulgt i Seterbokas kjølvann er merkingen av setervollene. Helgådals idrettslags medlemmer har bidratt til å få disse merkene på plass i vår del av bygda.

Det er ingen regel uten unntak og det finnes endel som har holdt sine seterbuer vedlike, og ære være dem for det. Og i den forbindelse kan nevnes at også Helgådals idrettslag har planer om å sette ei seterbu i stand slik at den blir mest mulig i sin opprinnelige form. På grunn av forskjellige forhold er saken ennå på idestadiet, ingen vedtak er gjort, men interessen for tiltaket er stor blant våre medlemmer. En kan vel også nevne at Tinsvolden i fremre del av Skjækerdalen er det mest aktuelle alternativ når det gjelder valg av seter.

Her i øvre del av Verdal har vi naturherligheter vi knapt forstår å verdsette i dag. Disse områdene byr på fantastisk fine rekreasjonsmuligheter for mennesker i konsentrerte boligområder. Men det gjelder at det blir tatt vare

Naturvern

Hva er egentlig naturvern? Er det å frede en gammel furru som er litt særegen å se på? Ja, det også. Men det er vel ikke noe særlig stort ledd i det vi egentlig mener med naturvern. Selvfølgelig har det en viss betydning å frede enkelte unike trær, blomster, dyr osv. Men naturvern i ordets videste forstand innebærer noe mye mer. Naturvern er først og fremst en fornuftig utnyttelse av naturen, og å se på naturen som et meget nødvendig livsgrunnlag for oss mennesker. I vårt moderne samfunn hvor de fleste av oss i vårt daglige yrke fjerner oss mer og mer fra naturen, blir vi mer og mer avhengig av hva naturen kan gi oss, særlig da med tanke på rekreasjon. Det har til for ganske kort tid siden vært allminnelig oppfatning at naturens resurser er uuttømmelig. I midlertid har det etter hvert gått opp for oss at dette slett ikke er tilfelle. Vi har utallige eksempler fra andre land på hvordan kortsyntet og lite gjennomtenkte foretagender har

på disse naturperlene. A/S Værdalsbruket som eier en stor del av de områder det her er snakk om, går aktivt inn for å verne disse områdene mot for store inngrep, og det skal de ha honnør for. Det er da opp til den enkelte som ferdes å bruke naturvett. Dessverre hender det så altfor ofte at så ikke skjer. Selv om vi er langt fra forurensete industri av noen størrelse slipper vi nok ikke helt fri for sur nedbør, men ikke i så stor grad at den har ført til vesentlige ødeleggelser ennå. Norcem har foreløpig lagt sine planer om en cementfabrikk i Tromsdalen på is. Vi får håpe det er på riktig tykk stål.

JO

gitt godt utbytte i øyeblikket, men som på lengre sikt har roket ved selve livsgrunnlaget for menneskene. Og dette er ikke noe som bare skjedde i fortiden. Det skjer også i dag, og det kan og vil skje i fremtiden. Naturvern må sies å være en preventiv foretelse. Vi må ha en våken oppfatning av hva naturen betyr for oss. Vi er avhengig av ren luft, rent vann, fjell og sjø, vi må bevare alt som kan gi grobunn for liv og trivsel for menneskene. For noen århundrer siden var det et faktum at menneskene levet av naturen. Dette er med visse modifikasjoner også tilfelle i dag. Vi skal utnytte naturen, men vi må gjøre det på en slik måte at vi ikke forringer den. Vi må prøve å sikre oss størst mulig friarealer i fremtiden. Vi har behov for et mest mulig uberørt Norge i miniatyr, hvor alle landskaps typer er representert, helt fra det ville fjellandskap til det milde kulturlandskap ved fjord og sjø. Vi er så absolutt ute i siste liten. Vi har desverre sovet alt for lenge, for siden å våkne og oppdage hvor uhyggelig mye som er utrettet ved hjelp av boremaskiner, sprængstoff og bulldozere. Det er nettopp her vi må være på vakt. Vi kan ikke og skal vel heller ikke stampe mot utviklingen, den angår oss alle. Men, og dette

er et stort men. Uansett hvilket prosjekt som settes i verk så vil det så og si alltid finnes flere og bedre alternativer. Det vil i første omgang kreve noe mer planlegging, og vil i de fleste tilfeller koste litt mer penger. Men så og si alltid vil det finnes løsninger som gir bedre tilfredsstillelse. En bilveg i et skogsterreng kan være et vakkert bilde hvis den er lagt med fantasi og omtanke. Et grustak behøver ikke alltid å åpnes fra den mest beferdede og oversiktlige siden. Hytteområdene er i dag en nødvendighet. Hyttebygging og det friluftsliv som det fører med seg gir tilfredsstillelse for mennesker som ønsker å komme i kontakt med naturen. Men her må planlegging til i aller høyeste grad. Hva er mer skjemmende enn en hytte som ligger som et fyrtårn oppe på en høy kulle, og til alt overmål har skrikende farver. Selve grunnlaget for naturvern er vel det vi alle forstår med ordet naturvett. Naturvett kan sies å være hver enkelt persons opptreden i skog og fjell, det å fare varsomt frem.

Vi må lære oss å sette pris på de verdier vi har i den levende natur. Her må vi igjen tilbake til det preventive. Det må drives en nitidig agitasjon for å få øynene opp for at vi i naturen har en verdi som aldri kan verdsettes for høyt.

L.

Verdal Blomsterforretning og Gravferdsbyrå

Tlf. 78 311

Blomsterbutikken

LEVANGER

Tlf. 82 239

INNEH. ODDVAR HAUGAN

MØTET MED STORTIUREN

Det hadde vært en strålende dag på fjellet. Været var riktig nok ikke det beste for jakt, men hva betyr det når en får oppleve fjellet i alle høstens farger og en varm septembersol steker i pannen.

Da jeg kom ned til Røsvollen var det ennå så mye igjen av lyssdagen at jeg bestemte meg for å gå Steindalen nedover. Det bruker ofte å være storfugl der. Steindalsåsen er lun og ligger der terrenget begynner å halle ned mot bygda.

Da jeg var kommet halvt ned i åsen fikk jeg høre en sau som brekte høyere opp. Det var for tidlig å jage sauene heim, nepa og potetene var i jorda ennå, men jeg ville likevel se etter om det var noe galt fatt, så jeg brøt av til venstre og ruslet oppgjennom åsen. Terrenget der er kupert med løvkratt mellom gran-skogen. Da jeg kom fram til sau-

en viste det seg å være et lam som hadde forvillet seg et stykke fra mora under soppleiting, et grovt bæ lenger nede i åsen fortalte hvor ho gamlemor holdt til. Lammet begynte å dilte nedover og jeg småløp etter. Plutselig stanset lammet og ble stående stiv og stirre framfor seg. Jeg stoppet øyeblikkelig opp og «frøs fast». Og der, bare 5 meter foran lammet, fikk jeg se den kraftige halsen til en stortiur. Fuglen strakte halsen fra side til side og speidet vaksomt på lammet og videre bakover. Lammet var midt i skuddlinja, hvis jeg skaut der ville nok en god del hagl gå inn i lammets hode og ører.

Lammet sto som en veldresset fuglehund, og det så heller ikke ut til at fuglen tenkte å trekke seg til sides. Jeg tenkte at denne fuglen skulle jammen vært noe å vist han Stor-Per, så jeg prøvde

forsiktig å ta et skritt til side samtidig som jeg løftet hagla. Bare denne lille bevegelsen var nok til at fuglen nærmest sank ned i jorda, kupert som terrenget var var det ikke vanskelig for den å finne skjul. Jeg løp fram og speidet omkring, men tiuren var sporløst forsvunnet. Det gikk et lite dalsøkk østover og det fulgte jeg, men etter ei lita stund hørte jeg fuglen lettet på sine kraftige vinger til venstre for meg. Jeg sprang opp på en haug og fikk seg fuglen mellom tretoppene langt nede mot Haukbekken.

Om jeg angreir at jeg ikke fikk has på denne kjempen? Faktisk gjør jeg ikke det. Dette korte møtet ga meg respekt for denne fuglen. De majestetiske bevegelsene, det kraftige hode og de vaksomme mørke øynene minnet om klokskap og en helt annen markert personlighet enn ei skarve rype på en fjellknaus. Jeg har lest beretninger om troll-tiuer, og etter dette møtet kan jeg bedre forstå de gamles overtro med hensyn til denne fuglen. Det er kanskje ikke så rart at disse skapningene, som lever hele sitt liv i naturen, utvikle sine sanser og sitt bergingsvett bedre enn vi, som for det meste lever i varme hus beskyttet på alle bauger og kanter. Dessverre er det ikke så altfor mange av disse fuglene igjen på våre kanter i dag.

JO

PS: Til tross for bæ og tiur er dette ingen Vømmølsak men en sannferdig historie.

DS.

SPORTSFOLK...

Vi ønsker Dem velkommen til distriktets største forretning med et godt utvalg i utstyr og tilbehør til de forskjellige idrettsgrener.

BESØK OSS — DET LØNNER SEG ALLTID

VI LEVERER ALLE TYPER VIMPLER,
EMALJENÅLER OG
KLUBBMERKER
TIL RIMELIGE PRISER

ALLAN FLINK's ENGROSLAGER
KARIN ERIKSSON — 7651 Verdal

Helgådal idrettslags fotballag og prisvinnere 1974

De fleste av de spillere som sørget for at Helgådal skal spille i 4-divisjon i 1975: Foran, fra v.: John O. Indahl, Erling Rygg, Tore Holmli, Oddvar Lyng, Andor Kjesbu. Midten, fra v.: Trond Svartås, Håvard Elnes, Jens Holmli, Svein O. Granheim, Einar Holmli, Kjell J. Hermann. Bak, fra v.: Arnt Kjesbu, John Valseth, Brynjar Aksnes, Karl O. Holmli, Ketil Sagvold. Hans Austli, Sturla Green, Karl M. Sagvold og Odd H. Roksvåg var ikke til stede da bildet ble tatt.

Foto: Fotohjørnet A/S.

Den 22 år gamle midtbanespilleren Arnt Kjesbu ble tidelt Fotballkruset til den spiller som i sesongen har vist best treningsiver, innsats, spill og lagånd.

Bjarne Haugan med Fotballavdelingens ærespris for sin langvarige innsats for fotballen i HIL.

Toppscorerpokalen gikk til Svein Olav Granheim for hans 19 fulltreffere.

Fra Helgådalen før i tiden

Fra Bekkalunet i Forlandet.

Fra v.: Håkon Trøbakk, Ola Røsten, Oskar Figenschou, Iver O. Elnes, Peder Bengtsen og Ole Olufsen Kulsli.

Bildet er tatt av skogform. Moen ca. 1915—20.

Stereo anno 1915. Fra v.: Ragnhild Snekkermo, Magna Seter, Kristine Julnes, Helga Nesseemo (på fanget).

BRATTASEN

Bak på bildet står følgende tekst: Stova som det stend eit X yver var brukt som vaktstove for grensevakta i 1808.

Vaktkommandør den gangen var kaptein Holst, farfar til rittmester Holst, som senare var krigsminister under Steen.

Fra underholdningsavdelingen i gamle dager (ca. 1917): Fra v.: Beda Ottermo, Ole Snekkermo, Martin Kleppen og Anna Lustad.

Fløtere i Helgås — Bildet tatt like utenfor utløpet av Juldøla ca. 1915 — Fra v.: Severin Helgås, Jon Plassa, Gustav Julnes, Martin Nesseemo (Sagen), Martinus Helgås, Iver Julnes, Nils Snekkermo, Martin Kleppen, Olaus Brattås og Hans Snekkermo.

Utsikten, Malsådalen

Gruvedriften i Malsådalen vil bli omhandlet i neste års Helgådals-Nytt.

Sveet gjestgiveri og han Ingvald

Bonden på Sveet i sitt rette element. Høyberging på fjellet i 1914.

Noen av de eldste gårder i Vera er Sveet, Sisselvolden og Sørvera. Iver Tronsmo kom til Sveet i 1888, etter at Ivar Olsen Trøbak hadde vært leilending der, og som da hadde overtatt Storlunet. Iver fikk i 1907 tilbud om å ta over Tronsmoen som seter, hvilket han ikke hadde så svært lyst på.

Men i 1908 fikk han leiekontrakt på gården og flyttet da dit og drev begge gårdene til 1937 da han overdro en gård til hver av sønnene Johannes og Ingvald. I 1909 begynte Iver og hans kone Henrika et forsiktig gjestgiveri på Sveet. Det var da noen få turister som overnattet på Sveet sommers tid, men det ble etter hvert flere som fant veien dit. Iver Tronsmo var etter datiden litt av en foregangsmann. Ved siden av gårdsdriften drev han skogsarbeid om vinteren. Han bygget også et sagbruk oppe i Smalfisktjønnbekken, selvsagt med bekken som drivkraft. Der saget han bl.a. alt trevirke som ble brukt til byggingen av Vera kapell i 1899. Etter at han flyttet til Tronsmoen flyttet han sagbruket til Tronsmovassdalen, hvor han saget materialer til nybygging og reparasjoner, og drev delvis også leieskur. Han var for

øvrig den første som pløyet jord i Vera. Han var også den første som hadde slåmaskine og motorbåt.

Som nevnt tok Ingvald over Sveet i 1937. Han fortsatte da driften av gjestgiveriet ved siden av sine mange andre gjøremål og hobbyer. Han drev fiske, toppjakt på skogsfugl og rypefangst i snarer. Han lappet og bandt garn om vinterkveldene. Og så var han fremfor alt treskjerer. Det er ikke få mennesker som i årenes løp har beskuet og misunnt hans samling av all verdens krummelurer, utskåret av bjørkerir og trerøtter. I 1930 ble han tilsatt som tollere i Vera, da med den pene årslønn på kr. 396,—. Denne stillingen hadde han til han gikk av for aldersgrensen i 1966, og hadde da med full ansiennitet opparbeidet en lønn på kr. 10,000 pr. år. Ingvald forteller at han en gang, antakelig i 1934, traff et følge med hesteskyss som bad om los til Sverige. Dette hadde han selvsagt ingen lyst til, og han bad de om å dra nedover bygda igjen og heller ta vegen om Sul. Men det ville de ikke. De hadde nemlig vært der og prøvd seg før, men det kostet kr. 400,— å komme over grensen med hest og utstyr, så han skulle vise at det gikk an å lure de norske tollere. De for da nedover dalen igjen og overnattet da på Brattåsen, der sjølvfolket fikk en karjol, eller gigg for overnattingen. Men senere kom de tilbake til Vera og hadde da med seg en slede som de hadde tatt ved Brattåsåsene, og som hvistnok også tilhørte sjølvfolket på Brattåsen. Nu ble lensmann Suul varslet, og det ble igangsatt leting etter de i trakten rundt Aretjønna og Strådal. I mellomtiden kom det telefon fra Sverige om at svensk politi hadde tatt dem og bringt dem til Esingen. Lensmannen og Ingvald

A/S Verdal Manufaktur

Godt utvalg i manufaktur

Bremseth Sport

Tlf. 78 862

VERDAL

HVERDAGSKLÆR — SELSKAPSKLÆR

Utvalget i dameklær finner De hos

HJØRNET A/S

GARPA

for da dit for å hente dem. Men da de kom dit var fuglene igjen fløyet, og Ingvald måtte da opp- ta forfølgelsen. Han tok dem da igjen i Jerptjønndalen hvor de holdt rast. Lensmannen kom om- sider etter og arresterte dem der. Så ble de tatt med til Sveet hvor Ingvald måtte holde vakt over dem om natta. Dagen etter ble de hentet i bil og kjørt til Trond- heim, og hvor det siden ble av dem vites ikke.

Etter hvert som besøket av tu- rister økte ble det snart trangt om plassen på Sveet. I 1937 inn- redet Ingvald en matstue til over- natting. I 1945 fikk han overta en gammel stall av A/S Værdals- bruket som sto oppe i Aure- tjønnlia. Denne flyttet han hjem og innredet den til hytte, og den står nå på øvre side av vegen ved innkjørselen til Sveet, og blir i daglig tale benevnt som «øver- hytta».

I 1950 beygget han en hytte i skogholdet nord for gården, og ganske snart etter to hytter til i samme område. I 1967 bygget han sin egen «Kårstu» og flyttet da dit etter å ha overdradd eien- dommen til sin datter og sviger- sønn, og gjestgiveriet fortsetter i samme spor.

Da Ingvald sluttet med driften i 1968 var det ca. 5—500 over- nattinger i året på Sveet. Da han begynte i 1937 var det tilsvaren- de tall ca. 200. Det var for det meste faste stamgjester som holdt til på Sveet. Disse kom igjen år etter år. Her var det en plass de trivdes og fant seg til rette på. Her kunne de gå ut og inn som de ville, og de ble alltid mottatt med den samme lune og milde gjestfrihet. Ingvald på Sveet hadde alltid tid til en prat med alle og enhver, uansett dag og tid, uansett rang og anseelse. Vi takker for den tiden.

L.

LÆRV-ANDREAS

Andreas Væren (t.h.)

Vi hører ofte ordet bygdeorigi- nal blir brukt om enkelte perso- ner. Originale er vi vel alle sam- men, men utvillsomt er det en- kelte personer som skiller seg ut.

Andreas Væren var en av dem. Han var fødd på østre Nord-Væ- ren 18/9-1858 og hadde sin slekt i Væren. Han var en meget svær- vokst og kraftig kar, arbeidet i yngre år i Matmar og Åcke i Sverige. Som fjellfolk flest hadde han en naturlig skeptisk innstil- ling til sine medmennesker. Det fortelles at da han arbeidet i Sve- rige en gang fikk besøk av to svensker som sannsynligvis var ute etter pengene som Andreas muligens var i besiddelse av. De bød på sterke drinker, men An- dreas var aldri noen tilhenger av slikt, så han gjorde bare gode mi- ner til slett spill. Imidlertid fikk disse to Andreas med seg ut og tenkte da å ta ham. Men det skulle vise seg at det ikke gikk som beregnet. Andreas fikk tak i den ene og slengte han over en fastbandgard, hvoretter han braut av en staur av gjerdet og

gikk løs på den andre. Dermed var han kvitt dem.

Andreas drev fardsgården et par års tid, men dette passet ham tydeligvis ikke. Han flyttet til Ulvilla og ble boende der. Han ble gift med Hanna Ellingsdotter fra Volhaugen, som forøvrig levet til i 1956 og var da 103 år gammel. De hadde tre sønner, Johannes, Aksel og John.

Johannes reiste til Amerika an- takelig i 1905 og ble sakfører der. Aksel reiste til Amerika i 1907 og ble visst nok snekker. Det fortelles at Aksel fikk kr. 200,— av faren da han reiste. Bi- letten kostet den gang kr. 180,—, og de øvrige 20 kronene var da hans startkapital. John reiste også til Amerika i 1911 og han lever fortsatt etter hva vi får opplyst.

Andreas Væren drev med han- del av forskjellig slag. Først og fremst handlet han med brukte klær og sko, som han for det meste kjøpte i Trondheim og solgte i Ulvilla og omegn. Derfor gikk han på folkemunne under navnet Lærv-Andreas. Men han handlet også med forskjellig and- re ting, f.eks. kobber, skinn, reinshorn og meget mer. Det for- telles at han en gang sendte et reinshorn til England med følge- brev ang. pris m.v. Nu var ikke Andreas særlig pennefør, og han fikk brev tilbake at han ikke kunne få kr. 1700,— for hornet. Ingen vet hva han hadde for- langt, (antakelig kr. 170,—) og ingen vet hva han fikk for ge- viret. Som sagt så handlet An- dreas med forskjellige ting, og kunne enkelte ganger gjøre det ganske bra. Da oppgangstiden kom i 1918—20 var han i besid- delse av et parti kobber som han hadde kjøpt for en billig penge. Dette kobberpartiet fikk plutse-

Tyskeren som deserterte

AV OLE J. HAUGAN

Året 1944 var et dramatisk år for det norske folk. Arrestasjoner, likvidering av gode norske menn og kvinner, og en tortur av de norske fangene som grenset til det utrolige, førte sorg, død og forferdelse inn i mange norske hjem. Dette år ble av mange kalt «Dødens år».

Jeg minnes det var i februar. Jeg hadde fått magekatarr og måtte til dr. Hegbom. Da ga dr. Hegbom meg den tvilsomme oppgave å føre en tysk soldat til svenskegrensen. Det var riktig nok en sak vi hadde diskutert før, men jeg var denne dagen lite forberedt på dette. Etter en del opplysninger om denne soldaten ble vi fort enige om at det var ingen veg utenom. Denne soldaten var forsyningssjef for en tysk avdeling som samme dag hadde ordre om å reise til Fronten, etter hans egne uttalelser til Russland. Avdelingen skulle reise med ettermiddagstoget, men på grunn av at han var forsyningssjef hadde han bedt seg fri til nattoget gikk samme kveld.

På grunn av at det var tre gode nordmenn, dr. Hegbom, apoteker Elstad og urmaker Falstad, som hadde gitt den tyske soldaten tilsagn om hjelp til å komme seg over til Sverige, møtte jeg opp hos urmaker Falstad til et avtalt klokkeslett for å snakke med soldaten. Han ble svært begeistret da vi møttes. Han ville

lig ganske høy salgsverdi, og det sies at han der gjorde flere tusen kroner p.g.a. prisoppgangen. Andreas Væren døde i 1933, 75 år gammel, og Helgådalen var dermed en fin bygdeoriginal fattigere.

L.

ha med seg våpnet sitt, men det gikk jeg ikke med på. Med Falstads hjelp gjorde jeg han klar over at utlendinger med våpen ble det ikke aktuelt å føre. Han ville videre at vi skulle møtes i Sjøbygda, men det var en for stor risiko for meg. Avtalen ble da at vi skulle møtes vest for planteskolen i Stiklestad senest kl. 5 om ettermiddagen. Soldaten hadde en ryggsekk hos Falstad som han hadde hatt stående der i flere uker, og den ville han ha meg til å ta med. Jeg hadde ikke annet å gjøre enn å slenge regnkappa over sekken. Det var med en viss spenning jeg passerte flere tyske avdelinger på veien opp til Stiklestad med en tysk ryggsekk på ryggen —.

Til fastsatt tid kom soldaten over at utlendinger med våpen stor koffert og med en stor våpenkjole over uniformen. Jeg fikk han til å forstå at det ikke

nyttet å bære på alt dette 6 mil i fjell- og skogsterreng, så jeg la våpenkjolen under ei gran like ved vegen.

Nå meldte problemene seg for alvor. Vegen kunne vi ikke gå, det var for farlig, og i skogen lå snøen meterdyp. Jeg spurte om han var god til å gå, og fikk til svar: «Infanterist, infanterist». Han snakket ganske godt norsk. Å gå inn på en gård for å låne ski våget jeg ikke, så vi vasset djupsnøen fra Hallem og til Jermstadhøgda. Men da fant jeg ut at dette ville vi aldri greie, så vi gikk ned på vegen. Soldaten fikk låne min kappe og hatt, og takket være mørket kunne vi spasere etter veien over Leirådalen med små avstikkere forbi Vuku og Ulvilla. Øst for kirkestua i Vuku ble soldaten nervøs, for det kom en mann som fulgte etter oss. Jeg klappet på lomma, og da smilte han. Han forsto at jeg var

Farvel til Fjeldhytten

*Nu maa vi til at flytte. Fra Fjeld til Bygden ned.
Farvel, min kjære Hytte. Gid du maa faa staa i Fred.
Gid du maa staa her lenge. Med ly for Vandringsmand.
Som reder sine Sænge. I Fjeldet hvor han kan.*

*Hvis Hælsen mig forundes. Saa kommer jeg igjen.
Naar det til Vaaren stundes. Og Sneen smelter hen.
Da vil jeg finde Hvile. Paa Lei et i dit Skjød.
Hvor jeg til dig vil ile. Og nyde der mit Brød.*

Peder O. Mæhlen.

bevepnet. Mannen som kom etter oss var ingen farlig mann, det var Ivar Nordnes som skulle heim til Nysete.

Vi tok en hvilepause ved Sør-liberga, og da ble vi litt uenige, for han ville drikke opp ei flaske Vodka som han hadde i kofferten. Etter en del parlamentering fikk jeg han til å forstå at det ennå var fire mil igjen til grensen. Soldaten var i god stemning da vi fortsatte. Jeg spurte om han var god til å gå på ski. «Gut, gut», svarte han, men det skulle dessverre vise seg at så ikke var tilfelle.

I min farsheim, Haugan, hadde vi rast. Ett voldsomt snøfall

tok til, og problemene meldte seg for alvor. Heldigvis hadde jeg de beste skiløperne i heimefronten i Helgådalen like ved, og jeg fikk tak i Olav Sagvold og min yngre bror John. Vi ble snart enige om at den tyske soldaten ikke hadde kondisjon til å gjennomføre 4 mil på ski i dette føret. Vi måtte få tak i Ole Sagvold til å kjøre han med hest til Brattåsåsan. Heldigvis gikk dette i orden. (Faren til Sagvold-karene var skrevet i NS, men Olav skyldte på at han hadde ei jente i Vera som var opprødd).

Etter 7 kilometers kjøring var jeg heime, og de andre fortsatte. Dette var en lørdagskveld, og snøværet ble verre og verre. Ole

Sagvold tok nesten død på hesten sin den kvelden, han sturet i mange dager etterpå.

Og de andre fortsatte på ski. En av losene gikk først og brytet løype, den andre måtte gå og stø soldaten, han var en elendig skiløper. Etter en rast i en skogskoie ved Djupdaleen ville soldaten ikke gå lenger, og karene måtte true han med revolver for å få han med seg videre. Men det gikk likevel bra helt til Tronsmoveien, da var soldaten helt ferdig. De fikk han til å forstå at den tyske grensevakta var like ved, og da tok han seg sammen og det ble litt større fart i han til de kom frem til Nordvera. Her fikk soldaten ei lite hvile (han forlangte 2 timer, men da han var sovnet skrudde de klokka hans en time fram, slik at det ble en times søvn på han). Derfra fortsatte de viderre til grensegården på svensk side, dit de kom ved mørkets frembrudd søndagskvelden. Det var da så snøtjukt at de ingenting såg før Olav Sagvold gikk seg rett på husene der.

Etter å ha tatt avskjed med soldaten, gikk ferden tilbake til Vera for overnatting til mandags morgen.

*

I juli 1944 måtte jeg til Verdalsøra i forbindelse med Heimefronten i nedre Verdalen. Det var da spørsmål om å løse en ung frue og hennes 4 år gamle sønn til Sverige.

Det var da nokså store problemer for flyktningeruten, det var om å ha menn nok til å ta seg av alle flyktningene. Men etter avtale med Olav Sagvold ble vi enige om at i tilfelle jeg måtte ta meg av andre skulle han ta seg av fru Nestvold og gutten. Han fikk da oppgitt passordet, som var «Sweden». Uten det riktige passordet fikk vi ingen for-

Innsatspokalen gikk til Per Leirset

Per Leirset ble også i år tildelt Innsatspokalen på grunn av en meget sterk skisesong.

bindelse med flyktningene. Hennes passord var «66».

Etter avtale ble dagen bestemt av ledelsen på Verdalsøra. Og dagen kom da fru Nestvold måtte reise. (Hennes mann, Oddvar Nestvold, hadde flyktet til Sverige for lenge siden. Han ble etter krigen en meget kjent mann, bl.a. var han i mange år vegsjef i Nordland fylke).

Den dagen fru Nestvold reiste ble det til at også jeg ble med, den andre flyktningeturen ble utsatt til en dag senere. Jeg møtte da opp ovenfor Skjækerfossen til drosjesjåfør Ingemann Liff kom med flyktningene. Jeg stoppet bilen og steg inn uten nærmere forklaring, Liff forsto at jeg skulle være med.

Øst for gamle Brattåsbrua steg fru Nestvold og gutten av. Etter å ha betalt Liff for turen tok hun gutten i handa og fortsatte. Værdalsbruket hadde den gang et stort lager med bjørkved

liggende på søndre side av vegen. Olav Sagvold kom da fram til vegen, og fru Nesvold sa passordet «66» i det hun passerte. Sagvold ble stående uten å svare. Jeg ropte da «Sweden». Fru Nestvold snudde seg mot meg og spurte «Skal du være med?» «Ja», svarte jeg. Da snudde hun seg mot Sagvold og sa «du hadde ikke fått forbindelse med meg uten det riktige passordet». Dette var eneste gangen jeg kan huske at Sagvold glemte passordet i farten. Det ble allikevel en munter stund før vi fortsatte.

Problemene meldte seg nå for alvor for oss som var loser. Skulle vi ta sjansen på å gå etter vegen over Veresfjellet? Det var ingen enkel sak å gå den lange veien til grensen med kvinner og barn. Vi ble enige om at Sagvold skulle gå flere hundre meter foran oss og speide, og jeg skulle ta gutten på sykkelen til Sagvold så lenge vi gikk etter vegen.

Dette gikk bra til vi kom til toppen av Vargåsen, der fikk vi se en hvit kjepp som lå over vegen. Jeg fikk da i all hast flyktningene med meg og vi sprang til side og gjemte oss i skogen.

Det var en avtale mellom Sagvold og meg at i tilfelle det kom folk skulle han springe tilbake og legge den hvite kjeppen over vegen, slik at vi fikk gjemme oss. Om en liten stund kom det to menn og to kvinner etter vegen, det var slättefolk fra øvre Helgådalen.

Da de var forsvunnet fortsatte vi til Djupdalen. Jeg husker Sagvold lo da jeg og fru Nestvold kom lurende opp fra skogen. I Djupdalen måtte vi igjen diskutere veivalg. Vegen nord om Vera kunne vi ikke ta, da måtte vi opp i høgfellet, og det ble for stor en belastning for flyktningene. Heller ikke kunne vi gå i høyden på søndre side av Veresvatnet, for der var terrenget for åpent. Sagvold og jeg ble derfor enige om, uten å si noe høgt, at vi skulle ta korteste vegen like syd for den tyske grensestasjon på Tronsmoen. Der hadde vi granskog og de beste dekningsmuligheter. Jeg tok gutten opp i ryggsekken, og det gikk bra til vi kom frem til Tronsmovollen, men der gikk bekken som en stri elv på grunn av kraftig nedbør den siste tiden. Sagvold kunne ikke vade i det kalde vannet, for han hadde ligget i bronkitt som han hadde fått under en flyktningetur tidligere, men han visste om ei gran som låg over bekken høyere opp. Jeg tok gutten og bar han over bekken og satte han på ei tuve. Så gikk jeg tilbake og bar fru Nestvold på ryggen. Vannet gikk helt opp i skrittet på meg, og fru Nestvold måtte strekke bena rett frem for at hun ikke skulle bli blaut. Da gutten såg dette lo han så han trillet av

Kom til oss med deres bil

Vi yter fagmessig service

Holmens Servisenter

7650 Verdal

Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk

Avd. Verdal — Underavd. Ulvillå

Installasjon — Salg

Birger Stene

Tlf. Vuku 70 706

Kjøp sportsutstyr hos — Birger Stene

Ole J. Haugans virksomhet under krigen

Ole J. Haugan forteller at han møtte på Sunnan den 19. april 1940. Det norske forsvar var dengang svært dårlig forberedt på krig. De hadde elendige våpen og nesten ikke ammunisjon. Vaktstyrken Haugan var i var på 24 mann, og de hadde 25 skudd tilsammen!

Det ujevne styrkeforholdet og krigshandlingene der oppe disse ukene gav ham et hat til den tys-

tuva. Det var litt av en skøyer, denne gutten.

Da Sagvold kom fortsatte vi i høgt tempo, vi var like ved tysk-lageret. Sagvold gikk foran som speider, og det gikk fort fram til grensemuren vest for Åsingen, der vi tok en pause. Da vi såg tilbake der vi hadde gått, ble fru Nestvol stille, hun syntes vi hadde passert uhyggelig nær tyskerne.

Etter en kort pause fortsatte ferden til den svenske grensegården. Til vår fortvilelse såg vi at den svenske grensevakta var der. Vi var for advart av grenseboerne om at vi ikke måtte gå helt frem for da kunne vi bli internert. Men det var ennå et godt stykke igjen til gården, og noen måtte bære gutten. Da sa Sagvold til meg: «Du har familie, så du kan ikke gå lenger, men jeg er ungkar, det spiller ingen rolle om jeg blir internert». Han leverte meg revolveren, tok gutten på ryggen og fortsatte til de var to hundre meter fra gården, da satte han ned gutten og sprang tilbake. Da den svenske grensevakta såg dette, kom de og tok vare på flyktningene.

For oss gikk turen tilbake til nye og ukjente mål.

ke okkupasjonsmakten som er vanskelig å beskrive — et hat som senere ble drivkraften under alle de stabasiøse turene han tok på seg under krigen.

Da de leverte inn våpen og utstyr på Steinkjer sommeren 1940, måtte de skrive under på at de ikke skulle drive motstand mot den tyske Wehrmacht. Men Haugan holdt ikke dette «løftet». I 1942 var han med og startet en motstandsgruppe i Helgådalen, som i første rekke organiserte flyktningetransport over til Sverige. Det hadde foregått flyktningetransport også før, men da ikke i organiserte former. Våren 1943 ble Helgådalsavdelingen sammensluttet med motstandsbevegelsen i nedre Verdalen.

Ole J. Haugan hadde ca. 30 turer som grenselos helt over til Sverige. I tillegg hadde han en masse etapper. Han gikk også inn i Milorg, og hadde et titall turer som kurer.

De mest aktive grenseloser her oppe var brødrene Olav og Ole Sagvold og Ole og John Haugan, alle gjennomtrente skiløpere og fjellfolk. Men Haugan legger ikke skjul på de ikke hadde maktet den oppgaven de tok på seg hadde det ikke vært for de mange mennesker oppe i Helgådalen som hjalp til, og som holdt kjeft. Han fremhever spesielt Kristian Holmen, Tormod og Bernhard Skoknes, og ikke å forglemme Hanna Sagvold, men det var også mange, mange andre. Mørket og uværet var deres forbundsfelle under disse turene, men det kunne mange ganger bli svært slitsomt, selv om de var gjennomtrente og i sine beste år. Når de engang iblant ikke klarte

det lenger måtte de banke på døra i en eller annen avsidesliggende heim, og da ble de mottatt uten spørsmål av noe slag, de fikk mat og varmet seg og fikk litt søvn. Og etterpå ble det ikke nevnt noe. Takket være dette forhold forble flyktningerutene oppover Helgådalen uoppklart av nazistene hele krigen igjennom.

Grenselosene var lommekjente i terrenget her oppe, og de hadde et utall av rutealternativer som de brukte. De brukte sjelden samme løype to ganger etter hverandre. Den sikreste, men også den tyngste ruta var den såkalte «høgfellruta», som gikk bare i skog og fjellterreng. Ole J. Haugan var «høgfellslosen», det var han som var mest kjent i fjellet. Men en skal ikke klage over orienteringssansen til de andre heller.

I alt passerte 369 flyktninger Heimefrontens organiserte transport i løpet av krigen, men det skal værre ca. 800 personer som har passert Åsingen alt i alt.

Ole J. Haugan ble tatt til fange av tyskerne den 2. oktober 1944. Han hadde kanskje vært litt for dristig. Men de hadde ingen bevis på han, og tiltross for hard tortur sprakk han heller ikke i Volan krets fengsel, der han satt i 6 uker. I november 1944 ble han overflyttet til Fålstad og plassert i celle 7, der han ble til freden 8. mai 1945. Da de ble sluppet fri, talte Overvaktmester Foss til dem og sa: «Nå når krigen er slutt skal dere straffe hardt, men rettferdig». De tyske vaktene tok fangene i handa og takket for laget når de dro. Ikke alle tyskerne var djevlere. Da var det verre med mange nordmenn som gikk over i nazistenes rekke, dessverre.

Fra underholdningsavdelingen i Helgådal idrettslag

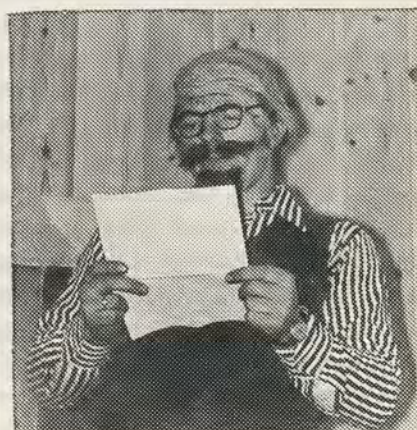
Arstad's spilte.

Den dansegilde Guri Kleppen.

Fra v.: Josefine Bjartnæssi, Bastian Hærfossen, Lauris Bjartnæssi, Teodor Langmyrn, Rønning'en, NRK's Teige, Rasmus Haugvollen og tvillingene Kristine og Serine Bjartnæssi.

Kretsforstander Bastian Hærfossen.

Fra fotballavdelingskartotek

Nå når laget har klart å kvalifisere seg til 4.-divisjon, kan det kanskje være på sin plass å gi noen statistiske tall for de fire årene Helgådal har spilt i serien.

Tallene gjelder altså sesongene 1971 1972, 1973 og 1974.

Antall spilte representasjonskamper for Helgådal:

Tore Holmli	71
(Samtlige spilte kamper).	
Brynjar Aksnes	64
Andor Kjesbu	62
Svein O. Granheim	56
Erling Rygg	50
Sturla Green	50
Håvard Elnes	49
Ketil Sagvold	49
Arnt Kjesbu	47
John Valseth	33
Jens Holmli	29
Åsmund Leirset	29
Oddvar Lyng	28
Einar Holmli	28
Per Storholmen	27
John Olav Indahl	22
Evald Haug	21
Magnus Julnes	20
Kjell J. Hermann	20
Trond Svartås	19
Hans Austli	17
Magne Holmli	13
Knut Sørli	10
Pål Holmli	7
Arnfinn Marken	6
Gunnar Haugan	3
Bjarne Haugan	3

Karl M. Sagvold	3
Karl O. Holmli	3
Gøran Liff	2
Per Suul	2
Magne Storholmen	2
Ove Elnes	2
Sverre Berg	1
Arnfinn Haugan	1
Odd Helge Roksvåg	1

Antall scoringer:

Svein O. Granheim	53
Brynjar Aksnes	40
Einar Holmli	30
Håvard Elnes	19
John Valseth	12
Kjell J. Hermann	10
Tore Holmli	8
Andor Kjesbu	8
Jens Holmli	7
Evald Haug	5
Knut Sørli	4
Magnus Julnes	3
Per Storholmen	3
Arnt Kjesbu	2
Ketil Sagvold	2
Bjarne Haugan	2
Åsmund Leirset	2
John Olav Indahl	1

Sluttabel 5. divisjon

avd. 2: 1974:

Helgådal	18	14	2	2	54-14	30
Vinne & Ness:						
	18	14	1	3	61-17	29
Vuku:	18	13	1	4	54-17	27
Inderøy:	18	11	1	6	47-30	23
Skogn:	18	10	1	7	41-43	21

Ytterøy:	18	8	0	10	55-59	16
Leksdal:	18	5	2	11	29-52	12
Mosvik:	18	4	3	12	24-47	11
Røra:	18	3	1	14	19-46	7
Sandvol:	18	1	2	15	15-78	4

Den interne B-serien 1974:

Vinne & Ness:						
	12	8	3	1	42-15	19
Helgådal:	12	5	3	4	43-24	13
Vuku:	12	5	1	6	29-40	11
Leksdal:	12	0	5	7	16-51	5

Guttserien:

Verdal I:	12	10	1	1	50-7	21
Inndalen:	12	6	3	3	29-17	15
Helgådal:	12	5	2	5	15-20	12
Verdal II:	12	6	0	6	14-22	12
Vuku:	12	4	4	4	14-23	12
Leksdal:	12	3	1	8	8-16	7
Vinne & Ness:						
	12	1	3	8	11-32	5

Til våre langrennsløpere

Atter en gang har vi fått en hvit vinter, i hvert fall i deler av vårt langstrakte land. Det er med stor spenning vi går en sånn årstid i møte, mang en langrennsløper trener så både hår og skjegg blir dekket av rim og kanskje enda noe meir.

Skal tru om våre langrennsløpere vet opphavet for norsk skisport og trening? Opphavsmannen for ordentlig god skitrening var en lapp med navn Per Andersson. Gjennom mange års prøver og forskning fant han ut at den beste måten for å beholde treninga fra år til neste år var å bruke skistavene også om sommeren når han for på sine vandringar. Han var mange år før si tid med sitt treningsprogram.

Så derfor, norske idrettsfolk, tenk på Per Andersson når dere står på seierspallen og folket jubler.

För Skisportens fremjande
helsing

Knebag!

Adr.: Strådalen.

Byggmester Trygve Kolstad

Tlf. 78 469 — VERDAL

Ei Rønning – historie

Følgende historie ble fortalt av John Rydning i Underholdningsavdelingens sceneprogram 3. juledag 1973:

«Det vart nu drevvi litte idrett før i ti'n å. De va mest langreinn de gjekk ut på. Æ kjæm i haug enn gång de va skireinn i Bjar-tâm. Da kom e enn lapp å villa hå mæ me dit. Å de va nu greitt de, æ vart me lappa. Å ætte ski-reinni va e fæst på Bjartråkjen. I deinn ti'n vara fæstan ifrå i kveilningen om lauda'n å te 7—8-ti'n om syinndags mærrân. De va ailler snakk om at spæll-meinnra skuill hå nå betaling i deinn ti'n, men vess dæm va sâlles opplagt så kuinn dæm nu hå sæ kvinnfolk både ein og to gång om natta, å de va nu go betaling, de.

Om mærrân når fæsten va slut, så speinnt vi på åss skiin lappen å æ, å byinnte å mænnå åss opp-åver dalen. Men lappen ha ti ti

sæ nokså my om natta, så hainn va go-varm. Æ mått nu hjølp åmm på fotan rætt som de va, fer han møddes me skiâm. Da vi kom i stykkj oppi dal'n så villa lappen fram på en gå'll der å hør om vi fekk kjøp åss nå mat, å de va nu greitt, ja. De va rættele gjeistfritt folk på den gåla. Dæm ha nyle etti te med-dags der, dæm ha haft kløbb å møssmørsodd. De ha vørti 7 kløb-ba te go, å de va nå dugele kløb-ba, dæm va vel'n 7—8 hæcto kvar. Men de va da uinnele ker denn kløbban glei ne når'n smol dæm me flæskfeit.

Da vi ha etti opp denn kløbban, så såg nu kænna at denne vart fer lite, så hu leitt ti i stort hus-håilningsbrø å skar tå nå diger skiva, å lappen hainn åt. Da'n hoill på me sist skælka så byinnt'n å snakk frampå om at de va nu bæst me litte sailtmat ætte sânn fæsta. «Ja æ veit tå

denni», sa sjøl mainn, «leit ti nå sild du, kjærring.» Å kænna hu kom me 5 stor silli på en tællik, de gjekk nu vel i par på kiloe tå de dennâm. Så sætt a fram i hælvtøtt me potet som a ha nu vel tænkt åt grisâm. Lappen hainn åt, men når'n hoill på me treddi sill'n så byinnt'n vesst å bli mætt, fer hainn læmna haue tå deinn. Å så sætt han ti sæ tri liter melk attåt.

Da'n va færdi me målti'n reist'n sæ opp å gjekk bortåt sjøl mainna å villa gjørrå opp fer maten. «Næ vaddelekt, vøl itj å næmn e», sa sjølen, «de vart da itj deinn greina di åt nå heill.»

Ja så speinnt vi nu på åss skiin igjæn å fortsætt oppåver dal'n. Men om lappen ha verri ostødi før, så va'n itj viller nu. Tøst va'n vesst å, såg enn i høl ti snøa så hov enn sæ ne å prøvd å drekk. Men da vi kom oppi Brattåsåsan så byinnte lappen å bli bleik, å hainn byinnt å få nå vea å villa kast opp. Ætte treddi veen fekk enn utløsning, å da komm e kløbb å sill å oskala potet om en ainn. De vart i heil fång framfer åm. Men da vi kom oppi Værgåsen å snuidd åss å skuill sjå ni bøg-da, så va e så my kârp utpå Åsâm at vi såg itj Vinnklæppen fer kârp.

Da vi kom ni Djupdal'n gjekk beikkjen åpen ni der, å lappen ni å byinnt å drekk. Hainn drakk så beikkjen va heilt tør neffer der lappen låg. Men de va vesst kalt vattne, fer da'n kom opp vart'n ståan læng å håill sæ fer painna å sup ætte ainn. Men vi kom åss da oppi Vera te de lei utpå kveill'n, å da vi skjældes uta Rønningen sa æ ått lappa: «Vi må vel sei vi som kailln ætte begravelsen ått kjærringen sin: «De får vârrå ka de vil, de hi nu verri i trivele hælgt.»

J. O.

Brækkens Eftf.

Verdal — Tlf. 78 152

RAGNAR THORSEN

Kjøtt og flesk

STDET FOR MOTE OG KVALITET

URD'S BARNEKLÆR

Tlf. 78 485 — VERDAL

Leif Rotmo

HELGADALEN

Styrer og komiteer i Helgådal Idrettslag for driftsåret 1975

Hovedstyret:

Formann: Jon Overmo. Nestformann: Håvard Elnes. Sekretær: Per Storholmen. Kasserer: John Storholmen. Styremedlem: Gudny Haugan. Varamenn: Bjarne Haugan, Egil Green, Arnold Kjesbu.

Skiavdeling:

Formann: Leif Svartås. Nestformann: Egil Green. Sekretær: Åsmund Leirset. Kasserer: Trond Svartås. Styremedlem: Olav Sagvold. Varamenn: Magnus Julnes, Per Leirset, Ivar Kjesbu. Oppmann: Egil Green.

Fotballavdeling:

Formann: Tore Holmli. Nestformann: Jon Berg. Sekretær: Oddvar Lyng. Kasserer: Johs. Overmo. Styremedlem: Evald Haug. Varamenn: Brynjar Aksnes, Bjarne Haugan, Svein O. Granheim.

Oppmenn: A-laget: Johs. Overmo. B-laget: Jon Berg. Gutter: Sigbj. Ottermo.

U-K: Sen.: Johs. Overmo, Erling Rygg, Per Storholmen. Gutter: Sigbj. Ottermo (sjef), Jan Nymoen, Oddbjørn Skoknes.

Friddrettsgr.:

Formann: Magnus Julnes, Odd Helge Roksvåg, Stein Sagvold.

KOMITEER:

Hervolkomite:

Egil Green (formann), Asbjørn Leirset, Severin Lillegård, Knut Green, Bjørn Skoknes, Jan Nymoen, Jon Tosteigan. Varamenn: Arnold Kjesbu, Odd Bjartan.

Vårlonk-komite:

Johs. Overmo, Bjørn Skoknes, Per Leirset. Varamenn: Pål Holmli, Magnus Julnes.

Lysløypekomiteer:

Bjartan: Tor Bjartan (formann), Jan Nymoen, Odd Bjartan, Knut Green, Steinar Helgaas.

Bjørstad: Olav Sagvold (formann), Jon Haugan, Ole Sagvold.

Veres-sjøen Rundt komite:

Håvard Elnes (formann), Alf Åkervoll, Jon Overmo. Varamenn: Sverre Berg, Johs. Overmo, Kjell Bjartan. Løypesjef: Bernhard Olsen.

Redaksjonskomite:

Lasse Johnson sen., Arnt Kjesbu, Hans Rotmo, Johs. Overmo, Håvard Elnes.

Valgkomite:

Pål Holmli (formann), Per Leirset, Åsmund Leirset.

Underholdningskomite:

Sissel Nonseth (formann), Inger Holmli, Gudny Haugan.

Grasbane:

Magne Kjesbu (sjef).

Grendemenn:

Øvre Helgådal: Torgeir Bakken.

Bjartan: Ketil Svartås.

Elnes: Ole J. Haugan.

Elneshøgda: Ola Berg.

Nordkleiva: Melvin Nesseemo.

Bjørnstadhøgda: Stein Sagvold.

Ulvilla: Karl Olav Holmli.

Billettører:

Odd Bjartan, Leif Svartås, Jan Nymoen, Knut Green.

Utsendinger:

Skikretsting: Leif Svartås, Kjell Bjartan. Varamann: Egil Green.

Fotballkretsting: Tore Holmli, Johs. Overmo, Einar Holmli. Varamenn: Arnt Kjesbu, Per Storholmen.

Festsjef: Tore Holmli.

Revisør: Ivar Bjartan, Kjell Bjartan.

URMAKER — OPTIKERMESTER

R. Falstad Eftf.

KARL M. J. HOÅS

7650 Verdal — Tlf. 78 135

VUKU AUTO

VUKU

Inneh. Petter Liff

Asbjørn Røstad

MASKINENTREPRENØR

Telefon 78 328

AUT. ENTREPRENØR MEDL. AV M.E.F.

Verdalsbryner

En bedrift i øvre Helgådalen som mange i dag har liten kjennskap til var produksjonen av de såkalte Verdalsbryner. Disse bryner ble i gamle dager for det meste brukt i slåttonna og skuronna. Ljåheiner var det lokale navnet, fordi at de ble brukt til sliping av ljåer og sigder. Alleerede i slutten av 1800-tallet var det sliperi ved Skjækerfossen.

Dette sliperiet ble drevet med vannkraft fra fossen, og det var stiger Rasmus Slipern (kjent fra Malså kobberverk og fra nikelforekomstene i Skjækerdalen) som drev sliperiet. Råstoffet fikk han fra beboere i øvre Helgådalen som f.eks. Jon Brattås, Olaus Brattås, Johan Holmen, Anton Selnes og mange flere. Disse braut skifferheller på forskjelli-

Fra skifferbruddet på snekkermofjellet. Fra v.: Rudolf Langdal, Vilhelm Bengtson, Adolf Lustrad, Gustav Ottermo og Laurits Ottermo.

ge plasser i Helgådalen, bl.a. ved Juldøla, på Snekkermofjellet og øst for Brattåsen. Brynene ble grovskåret og fraktet ned til Slipern ved Skjækerfossen, som der foretok finslipingen og fikk de ut på markedet. Disse bryner var allerede den gang godt kjent langt ut over landegrensene, og etterspørselen var meget stor.

Det er klart at selv en så vidt beskjedne bedrift som denne gav en viss rørelse i bygda den gang, og den gav nok også en kjærkommen ekstrainntekt til en del personer. Denne bedriften startet som nevnt en gang i slutten av 1800-tallet og foregikk visstnok frem til årene 1910—1915.

Etter å ha ligget nede i mange år tok så Jon Brattås og hans svigersønn Rudolf Langdal opp produksjonen igjen i 1929. Disse bygget så et sliperi oppe i Brattåsåsene ved Flinnkjerringbekken. De hadde da et vasshjul som skaffet kraft fra bekken. Det finnes ennu i dag enkelte reklinger igjen etter anlegget. Disse to drev da bedriften sammen frem til krigsutbruddet i 1940. Da Jon Brattås sluttet var det Wilhelm Bengtson som ble med Langdal, og disse to drev da sammen til

SPAR SKATT

Skattefri banksparing blir fra og med skatteåret 1975 endret til «sparing med skattefradrag». Hva betyr den nye ordningen for deg?

Her er svaret i grove trekk:

- Sparer du i 4 år (til «boligformål») kan du oppnå en avkastning tilsvarende en effektiv rente på ca. 25%.
- Sparer du i 5 år (på «pensjonsvilkår») kan du oppnå en avkastning tilsvarende en effektiv rente på ca. 21,75%.
- Sparer du i 10 år (på «normalkontrakt») kan du oppnå en avkastning tilsvarende en effektiv rente på 14,5%.

Sagt på en annen måte:

- Sparer du kr. 1.400,- (i skattekasse 1) får du kr. 490,- mindre i skatt pr. år.
- Sparer du kr. 2.800,- (i skattekasse 2) får du kr. 980,- mindre i skatt.

NB: Tegner du ny kontrakt før nyttår, kan du trekke fra hele sparebeløpet for 1974 på din selvangivelse i januar 1975.

Dersom du allerede har kontrakt om skattefri banksparing, får du også trekke fra hele beløpet du sparer i år på selvangivelsen i januar 1975, men fra neste år gjelder de nye regler også for deg.

Vil du vite mer om denne spareordningen

spør i din

SPAREBANK

Verdal Sparebank

frigjøringen i 1945. De hadde en liten hytte oppe på Snekkermofjellet og hadde da steinbrudd i nærheten. Sliperiet ble flyttet til Ottermoenget og ble der drevet med bensinmotor. (Elektrisk kraft var den gang et ukjent begrep i øvre Helgådalen.) Virksomheten pågikk bare sommers tid, og transporten av råstoffet foregikk med hest og drag. Det var for det meste Laurits og Sigbjørn Ottermo som sto for transporten. De hadde da med seg råstoff til ca. 500 bryner i hver tur. Etter-spørselen var fortsatt meget stor og eksporten gikk mye til Japan og Island, også til Sverige. Langdal forteller at han en gang fikk oppringning fra grosserer Hardtmann om han innen ganske kort tid kunne skaffe 1000 stk. bryner. Disse skulle snarst mulig eksporteres til Japan og Island for bruk ombord på hvalfangstskuter. Ordren ble godkjent og brynene ble omgående levert.

Verdal samvirkelag var også avtager for endel av produksjonen. Prisen pr. ferdig bryne levert Verdalsøra var den gang mellom 20 og 25 øre. Dette høres i dag ganske utrolig lavt, men så hadde vel også pengene en ganske annen verdi den gang.

Under siste verdenskrig oppsto det forskjellige episoder med tyskerne. Under en transport ned til Verdalsøra ble de stoppet av tyskerne. Disse gikk løs på kassene med hammer og brekkjern for å se hva de inneholdt. En annen gang da de lå i «Heinstuggu» oppe på Snekkermofjellet fikk de se en tysk patrulje. Wilhelm Bengtson hadde da haglgevær i hytta. Dette fikk de i all hast gjemt i senga, men en eske med patroner ble liggende igjen på bordet. Tyskerne kom inn i hytta og spurte seg veg til Juldalen. De la frem kart på

Tragedie i grensefjell

I slutten av februar 1947 utspiltes det en stor tragedie i fjelltraktene rundt Manssjøen i Kall i Sverige. Et selskap på fire svenske turister, to damer og to herrer, gikk ut fra hotellet i Baksjønisset for å gå den en mil lange turen til Mansjøstua. Dagen etter gikk to svenske lærerinner ut fra hotellet i Kolåsen for å gå til Sockertoppen. Ingen av de seks kom tilbake til avtalt tid og det ble igangsatt en storstilt leteaksjon som varte i tre dager før det gav resultater. Det var i disse dager et voldsomt uvær i fjellet, snøstorm og 20—30 kuldegrader, og letemannskapene hadde store vanskeligheter med å ta seg frem. Samtlige seks turister satte livet til i snøstormen og kulda. De ble funnet etter tre dagers leting

bordet og pekte og gestikulerte, og den ene av dem stødde albuen på blikkesken hvor haglpatrone-ne var oppbevart. Men det gikk da bra det også. Langdal og Bengtson viste dem veg til Juldalen, men de satte dem på tur litt for langt vest slik at de kom ned i ulendet i Kulstadalen. Dette resulterte i at de ble der nede om natta.

Etter frigjøringen i 1945 ble bedriften nedlagt, og det har vel heller ikke vært noen særlig etterspørsel etter Verdalsbryner etter den tid.

like vest for Mansjøen. Det viste seg ved senere rekonstruksjon av deres ferd at de hadde passert en hytte som i svenske aviser omtales som Holms gård i en avstand av mindre enn 100 m. De hadde også gått bare noen få hundre meter fra Mansjøstua. Etter at de hadde gått forbi Holms gård kom de ikke mer enn en liten kilometer før de måtte overgi seg.

Dette hendte som sagt på svensk side av grensen og kan synes å ha liten interesse for lesere av Helgådalsnytt. Men dette er ikke tilfelle. For det første så er nettopp disse fjelltrakter et meget ettertraktet utfærdssted for norske turister, både sommer og vinter, med utgangspunkt da særlig fra Strådalen og Vera. For det annet så deltok flere av innbyggerne i Vera i letingen etter de omkomne, bl. a. Albert Ward, Ingvald Tronsmo, Petter Pettersen, Einar Haga og Haldor Haldorsen. Og sist, men ikke minst, denne tragedien har så absolutt en appell til oss alle. Vi skal lære oss å respektere fjellet og kjentfolks råd og advarsler. Det er ingen lek å gi seg fjellet i vold i snøstorm og 25 kuldegrader. De to lærerinnene som gikk ut fra Kolåsen ble advart av noen skogsarbeidere om ikke å begi seg til fjells i slikt vær, men det ville de ikke høre på.

Vi sakser rett fra Østersunds-posten februar 1947: «Enligt vad

V. RØNNING

ALT I KOLONIALVARER

7650 Verdal — Tlf. 78 153

Inneh. S. Sørli — Verdal

Ø.P. ärfar hade de båda lärarin-
nerna från Järpen som på tors-
dagen gick ut från Kolåsen, på
vägen uppför Rutsälvens dal-
gång mött tre skogsarbetare,
som lämnat sitt arbete uppe på
fjällslutningarna därför att det
för tillfället var omöjligt at ar-
beta där på grunn av kölden och
blåsten. När de fingo veta att
damerna skulle upp i fjällen ha-
de de varnat dem, ja t. o. m. bett
dom att inte ge seg upp i fjället.
Lärarinnarne hadde emidlertid
fortsatt.»

Og vi sakser videre: «Man frå-
gar sig: När skal människorna,
och särskilt turisterna äntligen
lära sig at förstå att fjällen inte
äro att leka med. Et fjäll i storm
är nu en gång för alle inte en
jämbördig motstandare att brot-
tas med, det er en omätlig och
förgörande NATURKRAFT, och
sätter sedan kylan inn sker för-
intelseprocessen så mycket snab-
bare och lömskare. Kölden och
vinden gemensamt verka sakta
men säkert som en bedövning av
sinnerna, av förmågen att tänka
klart och bedöma situationen
lungt och säkert. Den människa
som kämpar mot fjällvinden går
der tils hon blir en maskin, som
rör sig framåt rent mekanisk
utan tanke — och så upphör
plötsligt hela maskineriet att
fungera. Detta allt är nu icke
sagt för att skrämja bort män-
niskorna från fjällen, att hålla
dom borta från all den sköna
njutning og fulländade veder-
kvikelse som ligger i skidfärd
över solglänsande, vita vidder,
utan det är en vädjan till män-
niskorna att ta reson och värk-
ligen tänka över, innan de ge sig
ut, om det innebär att sätta sitt
och andras liv på spel att ge sig
upp i fjällen just för tilfellet. Det
er inte som helst bevis på mod
att ge sig ut i fjällen om nogon

Mot blå himmel

Jeg løfter mine øyne opp og ser.
Jeg senker mine øyne ned og ber.
Konturene av trærne tegner seg,
mot alt det blå som kaller slik på meg.

Jeg stirrer opp til solen blander meg.
Jeg stirrer ned og ser en kronglet veg.
Så fester jeg mitt blikk — for alltid
— der! Mot blå himmel.

Siss - -

Gunnar Heir jr.

DAGLIGVARER

Komm. Norsk Tipping

STIKLESTAD

Tlf. 78 134

Trøndelag autohydraulikk A/S

INDUSTRIOMRADET — Tlf. 78 073

Jonsereds tømmerkraner

Lastebiloppbygg

Hydrauliske slanger og kupplinger

UTVALGET I SKO FINNES I

SKO-sentret A/S

7650 VERDAL

mera fjällvan och ärfaren ut-
talar sin varning. Det er snarare
brist på allment omdöme och
sunt fönuft.» —

L.

Bygda

Dagen tek til med sol over Kjolen,
sjå, det lyser på toppar i aust!
Solgull gyller den drivkvite snøen,
ved foten det blinkar i sølvblanke sjøen
som speglar dei kjemper så traust.

Fram kjem dei stigand or dagljøse natt:
Mannshaug, Kjølhaug og Skjækerhatt.
Det er så vidt at auga kan timja —
kultane i blådis og morgondimma.

Lenger fram og i klårare ljøs,
som ein forpost å kalle:
Hervola og Hermann-nos
med skodde om sin steinharde skalle.

Ja, her er toppar som lyser mot sky,
og nøgda av flotter og flæe og fly,
myrer og vatn og bjørkkledde lier,
ein huldeheim som lokkar og smiler.

Reinen reikar kring høge kollar,
buse beiter på grønkannde vollar.
Rypefolk skrattar i kjerr og kratt,
i steinrøysar smett mår og røysekatt.
Lomen lagar bårer i stavstille tjørn,
og høgt over Glupen sviv kvassøygde ørn.

Under snøfonna det klukkar og lær,
den iskalde dropen dryp deg så nær.
I fjellstilla har han så sølvrein ein klang —
set deg ved sida, han syng deg ein song.

Han leitar seg veg mellom steinar og strå
og kameratar er det ikkje vandt å få!
Så vert det snart ein ørliten bekk
som smollar og leikar og mellom steinane smett.

Nedover ber det med aukande fart
nedover mot dalen, fjellheimen ligg att.
Snart er det ei fossande elv
som buldrar og brakar så malmtræa skjelv.
Men, vatnet finn ingen fred
før alle dropar som vårt med
finn kvile i den store sjøen.

Dette har hendt no i tusund av år,
og bygda fekk form av dei mange sår
som vassflaum og tidartann
har gravi i leir og sand.

MARTA BERG

EN MENNESKESJEBNE

Marta Berg var fødd i Vuku d. 2/7 1840. Hun bodde i en liten stue like ved utløpet av elven ved elektrisitetsverket i Ulvillå.

Marta brukte hver sommer å være på Julnesset i lengre tid. Der drev hun med forskjellig arbeid på gården, og så drev hun med handarbeid, som f. eks. karding og spinning i mellomtiden. Hun var ofte ute på bærplukking, kanskje særlig multer, og hun var svært godt kjent i traktene syd for Julnesset og innover mot Lunna fjellet. I august 1918 kom hun til Julnesset og allerede dagen etter var hun i traktene rundt Stamtjønna for å se etter multer. Eline og Marie Snekkermo traff henne samme dag nedenfor Stamtjønna, og hun var da på tur nedover mot Julnesset. Like etterpå brøt det løs med et forferdelig tøyver. Marta Berg kom imidlertid aldri på Julnesset mer. Hun gikk seg vill den dagen.

Det ble igangsatt en storstilt leteaksjon hvor flere hundre mennesker gikk manngard i tre dager uten resultat. Naturlig nok foregikk letingen i Julnesmarka syd for Helgaa, dit hun hadde gått og der hun sist var sett. Marta Berg var den gang 78 år, men det skulle gå hele 12 år før hennes jordiske levninger ble funnet. Det var to svenske lapper som samlet rein i Skjækerfjella og som søkte nattlæger under ei stor lurvegran ved skogbandet opp for Fagerlivollen. Der fant de skjelettet av henne og varslet da Halvard Nordværen, som igjen varslet lensmannen. Hun ble gravlagt på Vera kirkegård 6/7 1930. I kirkeboken for Vuku står følgen-

de anmerkning: «Marta Olsdotter Berg. Omkommet ved å gå seg vill under multeplukking. Skjellettet gjenfunnet 10/6 1930 av to svenske lapper i fjellet ved Flyseteren nord for Væren.» Sitat slutt.

Så kan en spørre om hvordan hun ble gjenkjent etter så mange år. Marta hadde på seg en grønn strikket jakke med perlemorsknapper. Det fantes noen reklinger igjen etter jakken, og Ellen Julnesset gjenkjente jakken, og særlig da knappene. Sevald Stubbskind fant noe tidligere en spann (dropsspann) ved elva litt lenger nede. Dette spannet gjenkjente også Ellen Julnesset, og det hadde tilhørt Marta. Så kan en videre spørre hvordan slikt kan forekomme. For å komme fra Julnesmarka til det stedet ovenfor Fagerlivollen må en gå over både Veresveien og Helgåa. En ting er imidlertid sikkert: Marta er blitt retningsvill, og dette kombinert med styggvær og høstmørke førte til at hun ikke klarte å ta seg igjen. Julnesmarka var den gang tettvokst med stor gammel granskog. Det er ganske flate moer der slik at terrenget synes nok så likt over alt, og det er vanskelig å orientere seg. Det er forøvrig mange som har gått seg vill på disse moene i tidligere år.

Veresveien var vel heller ikke særlig synbar i 1918, var vel nærmest en kjerrevei som lett kunne oversees i mørket. Helgåa må en vel anta er blitt oppfattet som Juldøla, og at denne måtte forføres for å komme til Julnesset.

Uansett hvordan en tolker dette så vet vi at gamle Marta utkjempet en stor kamp før hun endelig fant hvile under fjellgrana ovenfor Fagerlivollen.

Fred over ditt minne.

L

Malså, Skjækra, Helgå og Inna,
valde sin veg, og den er å finna.
Men attåt: mange bekker små,
Tvera, Hestå og Leirå grå.
Som riste runer i berg og buner
og gav bygda sitt sereigne drag.

Og Verdølen trødde så mang ein gong,
innover mot vidda og fjellet,
mot straumen og fosseveldet:
med moltekopp og fiskestang
han vandrør så lett med fjellstav i hand.

Der inne finn han kveik og ro
og kvile for slitne nervar.
Om ferda gjekk over hei og mo,
sætersel og stakkesto
gav han så sælt eit lægje.

Malsådal og Skjækerdal, brei og rom,
med dâm av fjellstille over seg.
Helgå- og Inndal, smal og trong
med busetnad og alfarveg.

Men no lyt vi fylgje med
og stoggar i bygda lengere ned.

Ved Vuku vidar dalen seg ut:
det spreidde samlar seg tilslutt
til ei fager og sermerkt Trøndelagsbygd.

I dalbotnen flatt,
i høgden humput og bratt,
og grøne eng
i skifte med granskog og orrekratt.

Så står du der nede og stirer opp
til nakketola seier stopp.
Kva er det som lysar på langande leid?
Jau, det er Blommen med Jermstad og Skei.
Og står du der oppe — på den andre sida,
ved Oppem og Gudding, fer synet så vida.

Her kan du i eit einaste syn
fange det meste av bygda di inn.
og det tek deg så sterkt:
Eit Herrens under — Guds skaparverk.

Åsane dreg seg vyrdsamt tilside
og liksom dukkar seg ned,
og bygda får syne sitt ynde og velde
og vi, vi stirar og dukkar med.

Stiklestad, Sjøbygda, Volhaug og Vinne,
fagrare grender du sjeldan skal finne.
Og nordafor Blommen det blinkar og skin,
ja, Leksdal med vatnet er velbygd og fin.

JOHANNES SOGNAVOLD

Det var ein gong ein kar
som heitt Johannes Sognavold.
Han rydda seg ein gard
oppo skogen ved Sognavold.

Han sleit imot futen og skatten
han Johannes Sognavold.
Det vart uår i 1718
oppo skogen ved Sognavold.

Han klegd seg bak i nakken
han Johannes Sognavold
da futen kom og tok Blakken
oppo skogen ved Sognavold.

Han kom visst utant Flå
han Johannes Sognavold.
Han hadde kjerring og åtte små
oppo skogen ved Sognavold.

Han sto og tvinna lua
han Johannes Sognavold
da futen kom og tok kua
oppo skogen ved Sognavold.

Han beit seg hardt i tunga
han Johannes Sognavold
da futen kom og tok unga
oppo skogen ved Sognavold.

Og ute ved fjorden i retning mot Røra
som eit bankande hjarta i bygda sitt bryst,
ein heil liten stad, vi kallar han Øra —
ei perle i kjeda langs Noregs kyst.

Ja, bygda er stor, av dei største i landet,
godt ho ruvar ved Innheradsfjord. —
Sjosalte vatnet vaskar i tanget
frå Skånes i sud og til Bjørga i nord.
Fiskar i båt og sjøfugl på bylgje
eit yrande liv dei har i sitt fylgje,
dei folk som ved tangfjæra bur.

Denne bygda er vår, vår heimstad i nörd,
i natur og soge noko for seg.
Og det er urå med få og fatige ord
å få sagt kva ho er for deg og for meg.

Og bygda er fager, morgon som kveld
når toppane logar som brennande eld
i solglans mot himmelkvelv.
Men fagrare enda er det vel
på bøen den flate kring fløymande elv
med skogkranste lier omkring.
Ja, fagert er landet der folket bur
ved sjøen den blåe, der fjella snur
toppen ned, og lia seg støyper i fjorden.

Ingvar Leirset.

Te slut vart det reint for ille
for han Johannes Sognavold.
Han tok tauget og rusla stille
oppo skogen ved Sognavold.

Kjerringa hu sto og gret
over'n Johannes Sognavold.
Futen snudd seg: ka støgt det let
oppo skogen ved Sognavold.

Nu har de flestan glømt
han Johannes Sognavold,
men nå'n sei det går eit skrømt
oppo skogen ved Sognavold.

HR

Utkantvise

Melodi: Kjærlighet, kjærlighet.

Oppe i Helgådaln bur vi å hi e så godt,
ja mykji vi mangle, men my hi vi fått,
og vi kjæm haug den tia da byfolkje trudd
at alle slags fanta i utkantåm budd.

Refr.:

Helgådaln, Helgådaln du e den fineste plassen i valn,
Helgådaln, Helgådaln, du e den fineste plassen i valn.

Ja før va e trasi på mange slags vis,
de va mæst om å livbærg sæ fer enhver pris,
vi ha værken væga heill bila heill trikk
og skull vi på bytur på fotåm vi gikk.

Refr.:

Men litt ætte kvart fekk vi opplåvvå de
som ingen ha rekna me kom te å sje:
Vi fekk telefon, væga, elæktrisitet,
vi fekk fjærnsyn å nærsyn å autoritet.
Refr.:

Å i dag veit vi sekkert at byfolkje trur
at likeste folkje i utkantåm bur,
å får dæm en sjangse så reise dæm hit
fer å få litte fjell-luft å heimлага sprit.
Refr.:

Å dæffer så e vi så frøktele gla
fer at vi kan få bu hen å hå e så bra,
ja du synes kanskje de e bærre ral,
men vi fløtte aller fra barndommens dal.
Helgådaln, Helgådaln du e den fineste plassen i valn,
Helgådaln, Helgådaln, du e den fineste plassen i valn.

Lasse Johnson.

HAR IKKE TID

Regntung morgen — vandrer avsted,
føler seg ensom — hva er grunnen til det?
Mennesket jager, finner ikke ro.
Har de glemt hverandre? — hva skal man tro?

Du arbeider og strever, — dagen blir lang.
Har ikke tid, kanskje en annen gang —
Så står du alene, og livet blir tomt.
Da kan du angre, — det var kanskje dumt.

Ola Petter Berg.

Sakset fra Innherreds Folkeblad av 10/2-1902:

Levangerbladene inneholder i de sidste Dage underretning om, at Værdalsbruget agter at opføre Dampsag på Levanger. For ikke lenge siden blev det indrykket i Trondhjemsbladene at Værdalsbruget skulde opføre Sag- og Møllebrug oppe i Vuku i Nærheden af Østnes Bro.

Her har i en lang Aarrække været talt saa meget om alle Værdalsbrugets eventuelle Anlegg, at vi denne Gang fæster overordentlig liden Tiltro til det som nu om Dagen er paa Tale. En Gang skulde der blive Cellulosefabrikk i Dillfossene, en anden Gang skulde der blive Carbidfabrik ved Ulvilden. Hvor disse Rygter og disse Skrivelser har sitt Opphav tilkommer det ikke os videre at røre i. Vi Ørbygger, som bor Bruget saa nær, vi faar blot nøye oss med hver Aften og hver Morgen se det elektriske Lys blaffe foran vaare Dører og Vinduer, medens enhver anden Opplysning holdes oss Uværdig i al ærbødig Forstand.

